

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 121. ÉVFOLYAMA

1986. AUGUSZTUS • XXXV. ÉVFOLYAM 8. SZÁM

TARTALOM

A Magyar Kereskedelmi Kamara Fagazdasági Tagozata létrehozása és eddigi tevékenysége (Czebei Sándor)	333
Gyártmányszakosításról szólva (Virágh János)	337
Szabadhegyi Lajos: Erdőleltározás	338
A mintavételes fakészletfelvétel pontossága (Bán István)	341
Dr. Szemerédy Miklós: A nyárnemesítés gyakorlatában vezet a Felsőtisza EFAG	344
Lessényi Béla, dr. Rédei Károly: Akácfaajták fatermésének vizsgálata	348
A világ erdei a jövőben (dr. Szodfridt István)	353
A nagyatádi „Május 1.” Mg. Tsz. erőgazdálkodása (Horváth István)	355
Dr. Kollwenz Ödön: Az erdőbirtokosságokkal kapcsolatos jogalkotások története	357
Simonkai Lajos az erdészeknek is tanítómestere volt (dr. Mátyás Vilmos)	362
Pankotai Gábor: A pusztamaróti erdőgondnokság krónikája	364
Adatok a magyar erdészeti munkásmozgalom történetéhez II. (dr. Hiller István)	371
Csemetekert — erdészeti csemetetermelés. Szerk.: Pápai Gábor (dr. Dobrosláv Lajos)	378

Címkép: Szenior ápolóbrigád a soproni hegyvidéki erdészetben

A hátlapon: Parkerdei tisztázóvágás a budapesti erdészetben (Jérome René felvételei)

СОДЕРЖАНИЕ

III. Цеbei: Создание и деятельность Лесопромышленной Секции Венгерской Торговой Палаты	333
Л. Сабадхеди: Инвентаризация леса	338
И. Бан: Точность учета запаса леса на корню с использованием пробных площадей	341
Д-р М. Семереди: Передовой опыт по селекции тополей в Фелшетицсовском лесхозе	344
Б. Лешини д-р—К. Редей: Изучение хода роста насаждений различных сортов акации	348
д-р И. Содфридт: Леса мира в будущем	353
И. Хорват: Лесное хозяйство Надьатадского колхоза	355
Д-р Е. Коллентс: История законодательства с аспектов лесовладельцев	357
Г. Панкотай: Хроника «заботы о лесе» в Пустамароте	364
Д-р И. Хиллер: Данные к истории лесного рабочего движения	371

CONTENTS

Czebei S.: Establishing the Timber Economy Department of the Hungarian Chamber of Commerce and its activity	333
Szabadhegyi L.: Forest inventory	338
Bán I.: The accuracy of timber stock inventory by sample plots	341
Szemerédy M.: Felsőtisza Forest Management Company on the top of practical poplar breeding	344
Lessényi B.—Rédei K.: Investigations on the yield of black locust varieties	348
Szodfridt I.: Future perspectives for the World's forests	353
Horváth I.: Forest management of the Nagyatád Agricultural Cooperative	355
Kollwenz Ö.: The history of legislation concerning the forest land proprietors' interests	357
Pankotai G.: The chronicle of the Pusztamarót Forest Office	364
Hiller I.: Some data to the history of the Hungarian forest workers' movements II.	371

AZ ERDŐ

Az Országos Erdészeti Egyesület kiadványa. Szerkeszti: dr. Solymos Rezső. A szerkesztőség címe: Budapest V., Kossuth L. tér 11. Levélcím: 1860. Budapest, MÉM. EFH. Kiadja a Delta Szaklapkiadó Műszaki Szolgáltató Leányvállalat, 1442 Budapest VII., Garay u. 5. Telefon: 215-440. Felelős kiadó: dr. Varga György igazgató. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő hivataloknál és a Posta Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodáján (Budapest, József nádor tér 1. 1900), vagy átutalással a 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámmra. Egy szám ára 20,— Ft, előfizetés egy évre 240,— Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv- és Hírlap Kereskedelmi Vállalat (Budapest, Pf. 149. H—1389) és a MAGYAR MEDIA (Budapest, Pf. 279. H—1392). Az évi előfizetés ára: 7 dollár.

Révai Nyomda Egri Gyáregysége, Eger. 86 2884 Igazgató: Horváth Józsefné dr.

Index: 25 508

HU ISSN 0014—0031

A MAGYAR KERESKEDELMI KAMARA FAGAZDASÁGI TAGOZATA LÉTREHOZÁSA ÉS EDDIGI TEVÉKENYSÉGE

A tagozat megalakításának gondolata 1984. őszén vetődött fel először. A hosszú idő óta működő Fa- és Bútoripari Tagozat keretében tevékenykedtek azok a faipari és erdőgazdasági vállalatok, amelyek már az 1970-es évek elején beléptek a Magyar Kereskedelmi Kamara tagjai sorába. A belépések 1984-ben felgyorsultak és a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatal felügyelete alá tartozó vállalatok közül 21 a kamara tagja lett. Ezért 1984 októberében a 21 vállalat többsége levélben fordult az EFH vezetőjéhez, hogy egyetértés esetén támogassa az önálló erdőgazdasági és faipari v. fagazdasági tagozat létesítését. Indoklásul az alábbiakat terjesztették elő:

— Az utóbbi két évben az erdő- és fafeldolgozó gazdaságok és faipari vállalatok döntő többsége belépett a Magyar Kereskedelmi Kamara tagjai sorába és ott „elvileg” a Fa- és Bútoripari Tagozatban tevékenykedőként tartják számon. Ez a tagozat azonban szinte kizárólag bútorigipari kérdésekkel, problémákkal foglalkozik és általában ellentétes érdekeket képvisel a fagazdasági vállalatokkal szemben, amelyek mint alapanyagtermelők, kiszolgálói a bútorigiparnak is. A gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztésével kapcsolatban a Kereskedelmi Kamara és tagozatai jelentős érdekképviselési szerepet kapnak és az Erdészeti és Faipari Hivatal feladat- és hatáskörének módosulása folytán szükségesnek érezzük, hogy érdekképviseltünk a kamara önálló tagozataként is létrejöjjön. Ezért kérjük, hogy egyetértés esetén kérésünket a Magyar Kereskedelmi Kamara elnökével, illetékes vezetőivel megtárgyalni, illetve támogatólag továbbítani szíveskedjen.

A kérést az Erdészeti és Faipari Hivatal vezetése, illetve *dr. Villányi Miklós* MÉM államtitkár támogatólag továbbította a Kereskedelmi Kamara elnökségéhez. A kamara ügyvezetősége a Fa- és Bútoripari Tagozat elnökségével való konzultálás után jóváhagyta a „Fagazdasági Tagozat” létrehozását.

Erről *Keserű Jánosné* elvtársnő a kamara társelnöke értesítette az érdekelteket és megkezdődött a szervezés. Május hó végére 52 vállalat hivatalosan bejelentette, hogy részt kíván venni a tagozat munkájában.

Az alakuló ülésre 1985. VI. 27-én került sor. Az alakuló ülést *Keserű Jánosné* a kamara társelnöke vezette le *dr. Királyi Ernő*, a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatalának vezetője részvételével. *Keserű Jánosné* röviden vázolta az Elnöki Tanács döntését az MKK jövőbeni fő feladatairól. Ezek három csoportba sorolhatók:

— érdekképviselés — érdekegyeztetés — érdekközvetítés.

Kiemelte, hogy a kamara olyan autonóm társadalmi szerv, mely nem lát el hatósági feladatokat, költségvetését nem az állam hagyja jóvá, hanem a tagvállalatok befizetéséből tartja fenn magát. Hangsúlyozta a jelentőségét annak a jogkörnek, hogy a vállalatok működését érintő minden lényeges kérdésben kötelezően ki kell kérni a kamara véleményét, és véleményeltérés ese-

tén a felvetett problémákat a Minisztertanács elé viheti. A kamara a munkaadók képviselője, a vállalatok érdekvédelmi szerve és a vállalati vezetők érdekvédelmét is ellátja. Fentiekén kívül legfontosabb feladata a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése. Ezután javaslatot tett a tagozat elnökségének, elnökének és társelnökeinek megválasztására. Az alakuló ülés megválasztotta a „Fagazdasági Tagozat” elnökségét, majd az év hátralévő időszakára szóló munkatervet jóváhagyta.

Az MKK Fagazdasági Tagozatának elnöksége:

elnök:	<i>Czebei Sándor</i>	vezérigazgató
társelnök:	<i>Schmal Ferenc</i>	vezérigazgató
	<i>dr. Ébli György</i>	igazgató
elnökségi tagok:	<i>dr. Schmidt Ernő</i>	vezérigazgató
	<i>Várhelyi József</i>	vezérigazgató
	<i>Bazsó Csaba</i>	vezérigazgató-helyettes
	<i>Zsíros István</i>	igazgató
	<i>dr. Németh József</i>	vezérigazgató
	<i>Osztrogonác János</i>	igazgató
	<i>dr. Gergely Sándor</i>	tsz-elnök
	<i>Fekete Imre</i>	igazgató
	<i>Borsodi Imre</i>	igazgató
	<i>Takács László</i>	vezérigazgató
titkár:	<i>dr. Bencze Tibor</i>	osztályvezető-helyettes

Az alakuló ülés résztvevői meghallgatták dr. Királyi Ernő „Fagazdaság időszerű kérdései” című előadását. Előadásának vezérgondolatai voltak:

- a fagazdaság sikeresen teljesítette a VI. ötéves tervet:
 - növelte a fakitermelést,
 - folytatta az erdőtelepítést,
 - folyamatosan és évente jelentősen növelte tőkés exportját,
 - az intezív műszaki fejlesztés elmaradt, s ennek következtében eszközállománya leromlott;
- a VII. ötéves terv feladatai:
 - növelni az ország faellátásában a saját részarányt,
 - egyidejűleg növelni a tőkés exportot,
 - folytatni az erdőtelepítést,
 - fel kell gyorsítani a műszaki fejlesztést és ezekhez a szükséges anyagi forrásokat biztosítani kell,
 - a szabályozó rendszert úgy kell fejleszteni, hogy az a kedvezőtlen adottságú erdőgazdaságokat segítse és azok fejlődését is biztosítsa.

Az 1985. évben a jóváhagyott munkatervnek megfelelően, illetve terven felül a tagozat a következőket végezte. 1985. augusztus 13-án 52 fő részvételével megvitatta a MÉM ÁTB előterjesztés tervzetét „A fagazdaság helyzetéről és VII. ötéves tervi feladatairól”. — A tagvállalati ülés alapvetően egyetértett az előterjesztéssel, de pontosítást és kiegészítéseket tartott szükségesnek. Az elhangzott észrevételek alapján és az ugyancsak augusztus 13-án tartott elnökségi ülésen az elnökség által tett észrevételekkel kiegészítve az alábbi szöveget *Kelényi Gábor* a kamara főtítkárhelyettese *dr. Villányi Miklós* államtitkár elvtárshoz jutatta el:

- Az előterjesztés reálisan mutatja be a fagazdaság jelenlegi helyzetét és a VI. ötéves tervidőszaki fejlődését. Szükségesnek tartjuk azonban, hogy egy-

- részt a kedvezőtlen munkaerőhelyzet, másrészt az állóeszköz-állomány nagymértékű elhasználódottsága miatti problémák — amelyek véleményünk szerint a termelés szintentartását is veszélyeztetik — erősebb hangsúlyozást kapjanak az anyagban.
- Célszerűnek tartjuk a VII. ötéves tervi célkitűzések pontosabb megfogalmazását, a megvalósítás eszköz- és feltételrendszerének világos körvonalazását, összhangjának megteremtését, jobban hangsúlyozva az erdőalap további bővítésének (erdőtelepítés növelésének, erdőállomány-gazdálkodás javításának) fontosságát, a fakitermelésnek a lehetőségek szintjére történő növelését, de mindenekelőtt a fafeldolgozóipar gyorsabb ütemű fejlesztésének szükségességét, amelyet a VII. ötéves terv legfontosabb feladatának ítélünk.
 - A termelésfejlesztési irányokat teljeskörűen, a főbb célkitűzéseket súlyozva indokolt bemutatni. Javítani szükséges az alapanyagtermelés, félkésztermék-gyártás és továbbfeldolgozóipar fejlesztési célkitűzéseinek összehangoltságát, mindenekelőtt az építőipar, épületasztalos-ipar és bútoripar vonatkozásában. Fontosnak ítéljük a cellulózipari fejlesztés lehetőségének mielőbbi vizsgálatát.
 - Az exportnövelést a fafeldolgozóipar fejlesztési lehetőségeitől függően célszerű előirányozni, törekedve a magasabb feldolgozottságú termékek arányának növelésére. Az alapanyagexport lehetőleg ne növekedjen.
 - Indokoltnak látjuk, hogy a műszaki fejlesztési kérdések nagyobb teret kapjanak az anyagban, kitérve arra is, hogy az alacsony képzettségű munkaerő és a műszaki színvonal közti ellentmondás feloldása érdekében milyen feladatokat kell megoldani. Az előterjesztésben szükséges részletesebben rámutatni a vadgazdálkodás gondjaira, a nagyvadállomány létszámának és az erdőgazdálkodás összehangolásának fontosságára.
 - A kedvezőtlen adottságú erdőgazdálkodás támogatási igényének felvetésével egyetértünk. Szükségesnek tartjuk a kritériumrendszer további vizsgálatát és javasoljuk kiterjeszteni a mezőgazdasági üzemek erdőgazdálkodási tevékenységére is.
 - Fontosnak tartjuk, hogy az anyag foglalkozzon a működő tőke bevonásának lehetőségével, mivel az egyik eszköze lehet a fejlesztési források növelésének.
 - A vállalati önfinanszírozó képesség növelése érdekében indokolt a termelési és felhalmozási adó megszüntetése és a faalapú energiahordozók árának világpiaci árszinten történő megállapítása. Javasoljuk az erdőfeltárás támogatási szintjének 70%-ra történő növelését.

A Fagazdasági Tagozat elnökségi ülésén 1985. szeptember 26-án, csütörtökön megvitatta a többlettűzifa-termeléssel kapcsolatos GB-határozatból adódó feladatokat és az ehhez szükséges feltételeket. Állást foglalt abban, hogy az energiaellátás hosszú távú feladat, ezért a többlettűzifa biztosítását nem lehet átmeneti intézkedésekkel megoldani. Szükséges a végleges árrendezés. (Azóta ez megtörtént.)

A munkatervünknek megfelelően megvitattuk tagvállalati ülésen, 1985. december 13-án, „Az erdőgazdasági faipar műszaki fejlesztési helyzetét”. Az elhangzott észrevételek alapján a tagozat elnöksége kialakította ezzel kapcsolatos álláspontját 1986. február 3-án és ezt az illetékeseknek továbbította az alábbiak szerint:

- A faipar fejlettségi szintje ma nem kielégítő. Szerkezete nincsen összhangban a belföldi nyersanyagadottságokkal. Az elsődleges választékok továbbfeldolgozása nem megfelelő színvonalú és — mindenekelőtt műszaki fej-

- lettségi problémák miatt — nem képes a felhasználók igényeinek a megfelelő minőségben történő kielégítését biztosítani.
- Az ár- és szabályozórendszer egyes elemei — a többféle árrendszer, az áralkalmazási gyakorlat, termelési adórendszer — gátolják a feldolgozó-ipari, továbbfeldolgozó-ipari fejlesztéseket.
 - A fagazdaság teljes vertikumában hiányzik a vállalatok közti kívánatos kapcsolatrendszer, ami elsősorban az eltérő érdekelttségi viszonyokra és a rendkívül szűk fejlesztési lehetőségekre vezethető vissza.
 - A fafeldolgozóipar szerepét mind az alapanyag jobb hasznosítása, mind a vállalatok jövedelmi viszonyainak a javítása szempontjából is növelni szükséges, mivel a vállalatok továbbfejlődésének nincs másik alternatívája. Az erdőből kitermelhető alapanyag mennyisége és minősége ugyanis nagymértékben behatárolt. A vállalatoknak ezért belső tartalékaik feltárásával, kapacitásaiuk jobb, célszerűbb kihasználásával, munkaszervezésük korszerűsítésével stb. a korábbinál lényegesen nagyobb erőfeszítéseket indokolt tenniük fafeldolgozóipari tevékenységük javítása, fejlesztése, eredményességének növelése érdekében.
 - Indokolt törekedniük a külföldi működő tőke bevonására, a világbanki hitelezési-lehetőségek kihasználására, a külföldi partnerekkel történő egyes vállalatok alapítására is, hiszen a fejlesztések megvalósítását mindezekelőtt a pénzügyi fedezet hiánya gátolja.
 - Növelni szükséges a vertikum — beleértve a bútoripart és cellulóz-, papír- ipart is — vállalatai közötti, kölcsönös előnyökön alapuló együttműködést, a szűkös fejlesztési források koncentrált, hatékony, a rendelkezésre álló faanyag komplex hasznosítását szem előtt tartó felhasználása érdekében.

Mivel ezeknek a célkitűzéseknek a megvalósításához a vállalati erőfeszítések önmagukban nem elégségesek, szükség van arra, hogy: az illetékes irányító hatóságok — mindenekelőtt a MÉM, IpM; az ár- és szabályozórendszer továbbfejlesztésével törekedjen a kívánatos folyamatot segítő közgazdasági környezet kialakítására; a Magyar Kereskedelmi Kamara pedig sajátos eszközeivel segítse egyrészt a belföldi vállalatközi együttműködések szélesítését, másrészt a külföldi tőke bevonására irányuló törekvések minél eredményesebb realizálását.

Az 1986. évi munkatervünknek megfelelően 1986. március 4-én 54 fő részvételével három előadás alapján megvitatásra került az 1986. évi fapiaci kilátások helyzete és lehetősége. Az előadók és a tagvállalatok észrevételei alapján az a vélemény alakult ki, hogy a fanyersanyag-export jelenleg jobb, mint a feldolgozott fatermék nagyobb része. Hazai piacon az előző évihez hasonló helyzet várható. Megoszlottak a vélemények a tűzifa piaci helyzetét illetően. Továbbiakban tájékoztatást kaptak a tagvállalatok az export pályázati rendszer feltételeiről.

A tagvállalati ülés az 1985 nyarán megválasztott elnökséget öt évre megerősítette funkciójában.

1986. május 6-án a tagozat közös ülést rendezett a Faipari Tudományos Egyesület fűrés-, lemezipari szakosztályával a VII. ötéves terv fejlesztési elképzeléseiről.

A Fagazdasági Tagozat rövid tevékenysége alatt a kamara munkájába beilleszkedett. A felsorolt rendezvényeken kívül véleményezéseket készített exportjog megadása témában. A kamara általános, vagy fagazdasággal kapcsolatos állásfoglalásához észrevételeket tett. A tagozat vállalatai intenzíven részt vesznek a munkában és tevékenységük iránt egyre szélesebb az érdeklődés.

A tagozat munkájában 1986-ban részt vevő vállalatok megoszlása tevékenységük szerint:

erdő- és fafeldolgozó gazdaság	13
erdő- és vadgazdaság	4
MN-erdőgazdaság	3
faipari vállalat	4
termelőszövetkezetek, állami gazdaságok	3
bútoripari vállalat	8
tervező vállalat	2
külker. vállalat	4
egyéb	16
összes	57

Úgy gondolom, hogy a jelenleg kialakult gazdaságirányítási viszonyok között a tagozat a kamara elnökségén keresztül hatékonyan tudja képviselni az ágazat vállalatainak érdekeit.

CZEBEI SÁNDOR

GYÁRTMÁNYSZAKOSÍTÁSRÓL SZÓLVÁ

Egy elhúzódo termelési tanácskozás szünetében mondta tapasztalt kollegám: „olyan javaslattal nem érdemes előállni, amivel mindenki egyetért”.

Való igaz, hogy nem sok újat mond, aki megfogalmazza pl., hogy:

- „a műszaki fejlesztésben az erdőgazdálkodási ágazat lépéshátrányát fel kell számolni”,
- „a jelenlegi külgazdasági helyzetben a hazai erdészeti gépgyártásra nagyobb súlyt kell helyezni”,
- „elő kell mozdítani a nemzetközi, illetve hazai gyártmányszakosítást és kooperációt”

Fenti célokat valóban mindenki elfogadja, mégis hiába hangzik el évek óta unos-unos, előrelépést vajmi keveset tapasztalhatunk e területen. Az egyéni-, csoport- és népgazdasági érdek összhangjának hiánya gátolja a kibontakozást.

Javasolom, hogy ágazatunkban, egy-egy termékesaládnak (pl.: hasítógépek, előtét-tűzelő kazánok, kérgezógépek, aprítógépek stb.) fejlesztési-, gyártás-, üzemeltetési tapasztalatait egy előállítási helyre koncentráljuk. Az így létrejövő nagyobb szériaszám várhatóan olcsóbbá, a többirányú tapasztalat összegezése esetleg jobbá teheti a terméket. Feltehetően a nemzetközi kooperációra is alkalmasabb lesz így e gyártmány.

Nem tartom kivitelezhetetlennek, hogy pl. az Erdészeti- és Faipari Hivatal kiírjon egy pályázatot — mondjuk hasítógép előállítására. A beérkező paramétereket, előállítási árat stb. tartalmazó adatokat ismertetjük a szakközönséggel és záros határidőhöz kötjük ezek közül a legszimpatikusabb típus megrendelését. Határidő leteltével ki-hirdetjük, hogy kinek rendeltek a termékéből a legtöbbet, ki a pályázat győztese. Ezzel egyidejűleg a többi előállító cég beszünteti a párhuzamos hasítógép gyártást, a termékre vonatkozó összes információt stb. átadja a MÉM EFH által koordinált összességért a monopól helyzetbe került előállítónak. (Nytott kis országunkban a monopól helyzettől nem kell senkinek megrettennie.) Ugyanakkor a „vesztes vállalatoknak” is segítünk. Megszabadulnak egy versenyképtelen termék előállításától, készenleten tartásától, s minden szellemi, egyéb energiájukat más termék előállítására fordíthatják. Kiélhetik kezdeményező készségüket, kockázat vállalásukat, önállóságukat.

Nagyon remélem, hogy javaslatommal nem ért mindenki egyet; bevezetőm szerint akkor feleslegesen álltam volna elő vele.

Virágh János

ERDŐLELTÁROZÁS

SZABADHEGYI LAJOS

A tervezésnek különös jelentősége van az erdő esetében. Nem véletlen, hogy a hosszú távú tervezés igénye itt fogalmazódik meg először, függetlenül az ország társadalmi rendjétől. A tervezés szükségessége maga után vonja az állapotadatok kiemelt szerepét.

Az erdőleltár elnevezést gyakorlati munkánk során ritkán használjuk, és akkor is általában leszűkített értelemben. Az erdőgazdasági üzemtervek, újabban erdőtervek készítése során az állapotadatok rögzítésére, esetleg az állapotadatok felvételének egy részére, a becslésre vagy fatömeg-, újabban térfogat-meghatározásra gondolunk e szó hallatán.

Ahhoz, hogy az erdőleltárt rendszertanilag elhelyezzük, mindig az erdő legkisebb, még meghatározott részének kiterjedése a döntő. Az már másodlagos, hogy milyen szintre összesítjük a felvett információkat. A vonatkoztatott terület nagysága alapján felbonthatjuk az erdőleltárt nagy területű erdőleltárra és állapotfelveletre. A faállomány természetét meghatározó tényezőknek és a meglevő faállomány mennyiségi és minőségi jellemzőinek meghatározását erdőrészletenként *állapotfelveletnek* nevezzük. Ennél nagyobb területi egység felmérésénél beszélünk *nagy területű erdőleltárról*. Az utóbbi esetben természetesen ki kell zárni azt a megoldást, amikor az erdőrészletenként meghatározott adatok összesítésével nyerünk információt nagyobb területre.

A két eljárást további, de nem sajátos kritériumok is jellemzik. A véletlenszerű *mintavétel* megtalálható mindkét oldalon. Míg a nagy területű erdőleltár mindig ezeken alapszik, az állapotfelvelet elképzelhető nélküle is. Jellemző a különböző *segédtablák* alkalmazása is. A nagy területű erdőleltárnál elvétele használjuk a fatömegtablákat. Inkább az itt végzett mérések alapján szerkesztjük azokat. Az állapotfelvelet nem képzelhető el fatömeg-, vagy fa-termési tablák (függvények) nélkül.

Egy-egy faegyeden végzett *mérések száma* is jellemző. Az állapotfelveletnél a mintafák mellmagassági átmérőjét és esetenként a magasságát mérjük. A nagy területű erdőleltárnál az átmérőt több magasságban és a vastagsági növekedést, kéregvastagságot is mérjük az egyéb információk felvétele mellett, mint amilyen az egészségi állapot, aljnövényzet, termőhely...

A *fotogrammetria* alkalmazható mindkét eljárásnál, nagy területi erdőleltár elképzelhetetlen nélküle. Az állapotfelveletnél az erdő kiterjedésének, területének meghatározása mellett növekszik jelentősége az erdőrészlet kialakításában, az állomány differenciáltságának felismerésében, a záródás, az elegyarány meghatározásában, károsítások felderítésében és kiterjedésének megállapításában, valamint adott a lehetőség a törzsszám, a magasság meghatározására.

Adott erdőgazdálkodási rendszerben külön-külön, de együtt, egymást kiegészítve is alkalmazzák a nagy területű erdőleltározás és az állapotfelvétel módszereit.

Kizárólag nagy területű erdőleltár készítéssel a gyengén feltárt erdőterületekkel rendelkező országokban találkozunk, ahol sokszor még az összes erdőterület, a fafajok és azok alakfüggvényei, termőhelyi adottságai is ismeretlenek, a gazdaság számára azonban gyors, átfogó információk szükségesek.

A két eljárást kombináltan elsősorban ott alkalmazzák, ahol erdőrészletenkénti fakészlet-meghatározással belátható időn belül nem képesek az egész országot feltárni. Ennek okai különfélék lehetnek. A teljes erdőtervezettséget egyébként célnak tekintik, azonban szükségük van gyors, átfogó információkra. Ebben az esetben a nagy területű erdőleltár feladata — az átfogó információk szolgáltatásán kívül — megalapozni az erdőrészletenként végzett felmérést és az erdőnevelést. A nagy területű erdőleltárral párhuzamosan, fokozatosan lépnek előre az erdőtervek készítésével. Az erdőtervi felvételek, azaz állapotfelvételek során erdőrészletenként határozzák meg az élőfakészletet. Teljes erdőtervezettség elérése esetén is van létalapja a nagy területű erdőleltárnak gyors, rendkívüli információk beszerzésére, fatermési, fatömeg függvényrendszerek fejlesztésére és az erdőtervezés adatainak minősítésére.

Kizárólag állapotfelvételtől ott beszélünk, ahol az erdő állapotadatait az erdőtervek készítése során az egész ország területére már meghatározták, vagy belátható időn belül erre sor kerül. Az erdőnevelési módszerek, fatömeg- és fatermési függvények elkészítése itt önálló rendszert képez. (Mint hazánkban, az ERTI-nél.) A teljes erdőtervezettséget megelőző időszakban az egészre (ország, megye...) a pillanatnyilag elkészült erdőtervek adatainak kiterjesztésével következtetnek.

Elméletben és gyakorlatban is sokat foglalkozunk az erdőleltározás kérdéseivel, sokat vitatkozunk eredményeiről. Most csak a nagy területű erdőleltározást nézzük meg közelebbről a külföldi munkavállalás és a hazai alkalmazás lehetőségének szemszögéből.

Külföldi alkalmazás példájával kezdem. Három éve kaptunk megbízatást mintegy 300 ezer ha-os laoszi terület felmérésére. Célunk csak az lehetett, hogy a rendelkezésre álló, igen rövid idő alatt a szükséges átfogó adatok megbízhatóságát elfogadható szintre emeljük. A nagy területű erdőleltározás módszerei közül a több szintű, véletlenszerű mintavételezési eljárást választottuk, minimálisra csökkentve a legmunkaigényesebb terepi felmérést. A helyszíni bejárás, felmérés során rögzített adatokat, alpinformációkat légi fotó- és videofelvételek felhasználásával terjesztettük ki a teljes területre. A földön egyszerű, négyzet mentén kialakított sávos, 0,8 ha-os mintaterületeken, a Hasselblad-kamerás légi felvételeken rácspontra végeztünk méréseket. A videofelvételeket a légi felvételek beazonosítására tudtuk használni. A körülményeknek megfelelően feladatunkat sikeresen teljesítettük, bebizonyítva képességünket — itt a magyar erdőszetre gondolok — hasonló feladatok elvégzésére. E téma is hozzájárulhatna szelemi exportunk bővítéséhez. Azért meg kell említeni, hogy a tudatos előkészítést nem szabad elhanyagolni. Vajon kinek is lehet ez a feladata? Úgy vélem, aki tehetne valamit, annak nem érdeke. Pedig az ilyen munka során szerzett tapasztalatokat itthon is lehetne hasznosítani.

E „kis kiruccanás” után térjünk át a nagy területű erdőleltározás módszereinek hazai alkalmazási lehetőségeire. A lehetőségek közül célszerű külön megemlíteni a rendkívüli feladatokat, amikor olyan új adatokat veszünk fel,

amelyeknek begyűjtésére nem várhatunk teljes erdőtervezési ciklust. Ilyen rendkívüli feladat lehet pl. egyes károsítások felmérése. Erre végzett kísérleti felmérést 1984-ben az egri erdőtervezési iroda, dr. Fadygas Kálmán irányításával, felhasználva a nagy területű erdőleltározás módszereit.

A nagy területű erdőleltározás rendszeres hazai alkalmazásának két célja lehet, minősíteni és megalapozni az erdőtervezés rendszerében felvett adatokat, ill. azok feldolgozását. Természetesen külön-külön, de egységes rendszerben is kitűzhető e két cél. Az erdőtervek készítését, vagy az aktuális erdészeti adattár összeállítását, mint termelőrendszereket, nem lehet elképzelni terepi felmérésre támaszkodó minősítés nélkül. Ellenőrzés ma is létezik és a múltban is volt. Azonban nem mindegy a mértéke és rendszere. Túl sok ellenőrző mérés csökkentti annak hatékonyságát, míg a túlkeveséből csak felelőtlen következtetéseket lehet levonni.

A fakészlet meghatározásának, mint az állapotfelvétel fő elemének legnagyobb gondja — a korszerű mérőeszközök hiányán túlmenően — az azt megalapozó fatömeg- és fatermési táblák, modelltáblák országos jellege.

Egyedi adatok megbízhatóságának növelésére két lehetőség kínálkozik. Az erdőtervező kritikusként ítélt esetekben, pl. növedékvizsgálatot végez, vagy a nagy területű erdőleltár szolgáltat alapadatokat a helyi táblázatok elkészítéséhez és állandó korszerűsítéséhez.

Ezek után nem marad más hátra (már ami a szöveget illeti), mint vázolni egy *javasolható* eljárást, figyelembe véve a módszerekben rejlő változatosságot és adottságainkat. Legyen a rendszeres nagy területű erdőleltározás feladata az erdőtervek felvételeinek és feldolgozásának minősítése és javítása (1), az aktuális erdészeti adattár minősítése (2), helyi faterméstani és méréstani összefüggések feltárása (3), valamint károsítások felmérésének (erdőtervi, erdőfelügyeleti) kiegészítése (4). E négy célt nem érdemes hosszasan indokolni. Tény, hogy öntudatra nem alapozhatunk minden. Tudnunk kell, hogy adataink, mérési módszereink és alaptáblázataink mennyire megbízhatóak. Ismernünk kell erdeinkben keletkező károsításokat is. Ezen információk hiányában számításaink alapja bizonytalan.

Fontos szempont a munkaszervezés figyelembevétele. Egy nap alatt egész számú mintát lehessen felvenni. Célszerű, hogy a mintavétel eredményei minél alacsonyabb szinten (pl. erdőrészlet) kapcsolódjanak az erdőtervezési rendszer elemeihez! Csak így képzelhető el egységes felhasználás az említett négy cél érdekében. Ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy egyes részletes, pontos méréseket ne kisebb mintaterületeken végezzünk el. A fentiek miatt kombinált mintaterület meghatározása javasolható, melynek minimális kiterjedése egy pont, ahol pl. a termőhelyi információkat kell felvenni és maximális kiterjedése a pont által megjelölt részlet, ahol az erdőterv valamennyi alapadatatát fel kell venni. Közberső szintként képzelhető el a ponthoz legközelebb eső faegyed, vagy fák adatainak részletes megmérése, károsítások részletes leírása. A mintaterület helyének kiválasztása, vagyis az említett pont megkeresése véletlenszerű kell, hogy legyen. Pl. egy — a felvevő kapacitásához igazodó sűrűségű — rács pontjai, vagy a légi felvételek alkalmazásához később javasoltak.

Nagyobb gondot okoz a munka elvégzőjére javaslatot tenni. Induljunk ki abból, hogy a saját munkámat nem minősíthetem, nem ellenőrizhetem. E szerint az erdőterv készítése és az aktuális adattár létrehozása, ill. karbantartása miatt az erdőtervező nem láthatja el ezt a feladatot. Az adattár karbantartása miatt viszont az erdőfelügyelő zárja ki magát. Az is magától értetődő, hogy csak költségvetési feladat lehet. Hiszen érdekeltsege, ill. kötelezett-

sége egyedül a MÉM-nek van e feladat elvégzésére. Annak ellenére, hogy az Erdőrendezési Szolgálat központja is érdekelt bizonyos mértékig a gondok eltakarásában, egyértelműen itt javasolható minimálisan egy, esetleg több munkacsoport felállítása, amely fokozott MÉM-felügyelet mellett végezné e munkát.

A felvett adatok feldolgozásához a számítógép alkalmazása teljesen egyértelmű. Meg kell azért jegyezni, hogy ebben is vannak fokozatok. Az igazi változatosságot a fotogrammetria segítségével igénybevétele jelentheti, a munka hatékonyságát többszörösére növelve. A légi felvételek készítésének helyét illetően ideálisak lennének a mintaterületről és közvetlen környezetéről készített modellek, azaz térben szemléltethető fényképpárok. Ez nem javasolható a jelenlegi felvételtechnikai lehetőségek miatt, számos előnye ellenére (fejlesztéssel természetesen megoldható). Jelenleg az ország területének sáv-sáv lerepülése javasolható, a sávokat évről évre új helyen felvéve. A sávok sűrűsége a légi felvevőkapacitás függvénye. A képrögzítés jelenleg nálunk használható eszközöként csak a film jöhet számításba. Hiszen nem áll rendelkezésünkre légi felvétel készítésére alkalmas videoberendezés (a kézi kamera erre a célra alkalmatlan), vagy még alkalmazható radarfelvevő berendezés... Így legjobb esetben fekete-fehér és hamisszínes felvétel együttes alkalmazása javasolható. A légi felvételeken kijelölt mintaterületeken végzett fotogrammetriai mérés és értelmezés eredményeként kerülhetnének kiválasztásra azok a mintaterületek, amelyeket a helyszínen is fel kell keresni. Új felvételi szintet jelenthet a nagy felbontóképességű (10 m) űrfelvételek alkalmazása.

Azzal zárom soraimat, hogy tudatos előkészítéssel, elsősorban szellemi energia befektetésével, ugrásszerűen javítani lehetne terveink minőségén, egyértelmű választ adhatnánk az adatainkban kételkedőknek, valós adatok alapján vizsgálhatnánk az erdeinkben fellépő károsításokat, esetenként előre is jelezve azokat.

A MINTAVÉTELES FAKÉSZLETFELVÉTEL PONTOSSÁGA

A fakészlet terepi felvételének egyik legfontosabb kérdése az előre megadott pontosság eléréséhez szükséges mintavételi arány meghatározása. A valószínűségszámításban és matematikai statisztikában ismert eljárások feltételezik az alaphalmaz-eloszlás adott jellemzőjének (pl. normális eloszlás, sűrűségfüggvény stb.) ismeretét, amit a gyakorlatban vagy feltevésnek elfogadnak vagy előzetes vizsgálatokkal állapítanak meg. Az előzetes vizsgálatok egyszerűsítése érdekében dolgoztam ki 1970-ben az ún. „optimális mintavételi arány” meghatározásának módszerét. (Bán I.: Biomatematika és alkalmazása a növénytermesztésben. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1974.) A mezőgazdasági alkalmazások után az Erdőrendezési Szolgálat fejlesztési osztályán a fakészletfelvétel pontosságának vizsgálatára egy olyan módszert dolgoztunk ki, ami lehetővé teszi a mintavételi terület százalékfüggvényében a fakészletezés százaléértékének meghatározását. A módszer bármely mintavételes fakészletfelvétel esetén alkalmazható, jelen esetben a gyakorlat által kedvelt és széleskörűen alkalmazott körös mintavétellel becsült fakészlet példáján keresztül mutatjuk be.

A terepi felvételeket 1980 őszén, a zalaegerszegi, veszprémi és a budapesti erdőtervezési irodák végezték el. A zalaegerszegi erdőtervezési iroda, dr. Faltin Gyula és Szegedi Pál irányításával, 4 db mintaterületen végezte el a fakészlet-meghatározást, ill. pontossági vizsgálatot KTT és B elegyes állományokban. Szegedi Pál a felvételezések, kiértékelések tartalmát kiterjesztette az Anucsin-prizmás körlap- és elegyarány-meghatározásra is. A veszprémi üzemtervezési iroda Mészáros Gyula irányításával NNY-asokban 3 db mintaterületen végezte el a felvételezést és a kiértékelést. A budapesti erdőtervezési iroda, Körtvélyesi György vezetésével, KTT és B elegyes állományokban végzett felvételezést és kiértékelést, 2 db mintaterületen.

A vizsgálat munkafolyamata

A terepi kilenc helyen véghasználat előtt álló állományban 1 ha területű, szabályos négyszög alakú mintaterületeket tűztünk ki, amelyekben belül minden egyes törzset sorszámmal láttunk el. Minden törzs fatömegét az 1980-ban érvényben levő „Útmutató az erdőgazdasági üzemtervek készítéséhez” 35.21. pontja szerinti, törzsenkénti felvétellel vettük fel és számítottuk ki a mintaterületek összfaanyagát, amit Q -val jelöltünk. Ugyanezen mintaterületek fakészletét körös mintavétellel is felvettük. A mintavételt a törzsenkénti felvétel területének különböző területarányához tartozó körösztással, a terepen hajtottuk végre. A törzsenkénti felvétel területének 5—10—20—30—40—70 területszázalékára külön-külön megadtuk a körösztást, és az egyes területszázalékokhoz tartozó körösztással megnéztük, hogy a terepen mely sorszámmal jelzett törzsek esnek be az adott területszázalékhoz rendelt körös mintavételbe. Az egyes sorszámmal jelzett törzsek térfogatát a törzsenkénti mintavételből már tudtuk, így ki lehetett számítani az egyes területszázalékokhoz rendelt, körös mintafelvétellel felvett körökbe eső térfogatának összegét. Ezáltal most már tudjuk az egyes, 5—10—20—30—40—70 területszázalékos körös mintavételekhez tartozó térfogatokat. Minden egyes területszázalék körös mintavételének térfogatából a területszázalék és a hozzá tartozó térfogat értékéből kiszámítjuk a 100% területre vonatkozó térfogat értékét. Ezeket jelöljük $q_5, q_{10}, q_{20}, q_{30}, q_{40}, q_{70}$ m³-ekkel. Ezeknek a térfogatértékeknek a törzsenkénti felvételértékétől, Q -tól való eltérését okozzák az ún. mérési hibák.

Az eltérés mértékét abszolút értékben számítjuk:

$$(k_5) = (Q - q_5); (k_{10}) = (Q - q_{10}); (k_{20}) = (Q - q_{20});$$

$$(k_{30}) = (Q - q_{30}); (k_{40}) = (Q - q_{40}); (k_{70}) = (Q - q_{70}).$$

Az egyes területszázalékokhoz tartozó körös mintavételek során elkövetett e relatív fakészleteltérés mértéke tehát:

$$e_5 = \frac{(k_5)}{Q} 100; e_{10} = \frac{(k_{10})}{Q} 100; e_{20} = \frac{(k_{20})}{Q} 100;$$

$$e_{30} = \frac{(k_{30})}{Q} 100; e_{40} = \frac{(k_{40})}{Q} 100; e_{70} = \frac{(k_{70})}{Q} 100.$$

A továbbiakban az 5—10—20—30—40—70 területszázalékos mintavétel függvényében vizsgáltuk a relatív fakészlet-eltérés mértékét.

A feldolgozásban *Farkas Julianna* és *Fridrik Zoltán* vett részt. Független változó X tehát a *mintavétel nagysága* területszázalékban, függő változó Y pedig a *fakészleteltérés mértékének* relatív százaléka (abszolút értékben, tehát mind a pozitív, mind a negatív eltérés előjelét közös pozitív előjellel vettük). Mint látható, megbízható összehasonlítási alapul a törzsenkénti felvétel eredményét fogadtuk el. A mintavétel nagysága és a hozzá tartozó fakészleteltérés mértékének eredményeit többféleképpen csoportosítottuk. Először megvizsgáltuk valamennyi terület valamennyi fafájának egyetlen halmazba gyűjtött fakészleteltérés mértékének adatait a mintavétel nagyságának függvényében. A megfigyelési értékek helyét és egymáshoz való viszonyát vizsgálva megállapítható, hogy a mintavétel nagysága és a fakészleteltérés mértéke közötti törvényszerűsége olyan leképezés (függvényszerű megfeleltetés) jellemző, amely szigorúan monoton csökkenő és az X -koordinátatengelyhez mint érintőhöz simulva, rögzített pontban végződik. Ez a metszéspont az értelmezési tartomány felső és az értékkészlet alsó korlátját adja, ugyanis a 100%-os mintavételi aránynál nincs fakészleteltérés. Az adatok alkotta halmaz az Y -koordinátatengelyhez aszimptotikusan közeledik, azaz minél kisebb a mintavételi arány, annál rohamosabban nő a fakészleteltérés. A szigorúan monoton csökkenő törvényszerűség mint leglényegesebb tulajdonság tehát azt jelenti, hogy a mintavételi arány növelésével csökken a fakészleteltérés, azaz nő a pontosság.

A továbbiakban megvizsgáltuk az egyes területek egyes fafajára számított mintavételi nagyság és fakészleteltérés-eredményeket. Valamennyi területen, minden fafajnál fennáll az előzőekben leírt törvényszerűség, eltérés a szigorúan monoton csökkenés mértékében van. Az egyes fafajok és elegyarányuk mértéke alapján tapasztalható eltérést rögzítő matematikai függvény és grafikus képe adja meg, hogy az adott esetben a kívánt, még elviselhető fakészleteltérést mekkora mintavételi aránynál érhetjük el. Például 100% elegyarányú NNY-ban (Noszlop, 72—B erdőrészetben) 5% fakészleteltérést 20% területszázalékos mintavétel mellett érhetünk el, illetve 67% B elegyarányú állományban (Zalaegerszeg 23—L erdőrészetben) a bükk fakészletének 5% eltérését 40% területszázalékos mintavétel adja.

Az előzőekben ismertetett vizsgálatok természetesen nem adnak az egész országra érvényes eredményeket, hanem bemutatják a gyakorlati alkalmazás lehetőségét és mintavételi módszerenként a még pontosabb terepi fakészlet-felvétel mintavételi nagyságának kiszámítási lehetőségét.

(Az 1981. január 27-én leadott, eredeti kézirat alapján, 1985 februárjában átdolgozva és ismételt leadva.)

Bán István

Erdei fák génanyagának áttelepítés segítségével történő megőrzését fejtegeti Th. Geburek és H. J. Muhs a Forstarchiv című nyugatnémet szaklap 1986. 2. füzetében. Figyelemmel a jegenyefenyő és bükk európai veszélyeztetettségére, azt ajánlja, hogy ezekkel a fafajokkal telepítéseket kell végezni más kontinensek klíma és egyéb termőhelyi tényezők tekintetében megfelelő vidékein, s ezáltal, ha szükséges, innen lehet majd magot nyerni az európai kipusztulást követő újratelepitéshez. Erre a célra Argentínában és Új-Zélandban találtak megfelelő vidékeket. A kitelepítés és a génanyag ilyen ex situ megőrzésének módját részletesen ismertetik.

(Ref.: dr. Szodfridt I.)

A NYÁRNEMESÍTÉS GYAKORLATÁBAN VEZET A FELSŐTISZAI EFAG

DR. SZEMERÉDY MIKLÓS

Annak ellenére, hogy Kelet-Magyarország messze van a nyárák termőhelyi optimumától, a FEFAG mégis élen jár az erdészeti nyár-nemesítés termelésben realizált eredményeiben. Ezt alapvetően az ERTI Püspökladányi Kísérleti Állomása és a FEFAG között kialakult közös kutatásfejlesztési gyümölcsöző kapcsolat eredményezte.

Az erdészeti szakemberek jó része a növény-nemesítést csak laboratórium-ban és kutató intézetek keretei között tudja elképzelni. Ha *Tompa—Sziklai* 1981-ben megjelent „Erdészeti növény-nemesítés” című magasszínvonalú szakkönyve szerint határozzuk meg a nemesítési eljárásokat, akkor azt találjuk, hogy a gyakorlati szakemberek jó része a munkája során végez nemesítési tevékenységet.

Az ottani felosztás szerint csak a keresztezés, a poliploidia, mutációra történő nemesítés, a honosítás, fajtabevezetés és az ellenőrzés, fajtaminősítés kötődik tudományos intézetekhez. Sajnos a leghamarabb eredményt adó fafajunknál — a nyárnál — *Kopeczky Ferenc* óta a keresztezéses nemesítés megszűnt. Jó lenne ha valaki nyomdokaiba lépne, hogy az elismert nemzetközi színvonalról ne maradjunk le. *Kopeczky* eredményei a sikertelen 'H 381' után most kezdenek beérni a 'H 490—3-Pannónia' és a 'H 490—4 *Kopeczky*' nagy jövő előtt áll. A keresztezéses nemesítés visszaszorulása ellenére valamennyi fafajunk közül a nemesnyárák nemesítése és szaporítóanyag ellátása jutott a legmagasabb színvonalra.

Ebben a meghatározó a 11/1969 sz. MÉM rendelet volt, mely szigorú állami ellenőrzés és irányítás alá vonta a nyár-fűz szaporítóanyag termelését. Ennek nyomán a MÉM célcsoportos állami támogatással sikerült a derecskei csemetekertet, de más kertet is fejleszteni. Nagy lehetőséget jelentett a nemzetközi ingyenes nyár szaporítóanyagcsere, mely révén jobbnál-jobb olasz, belga, francia stb. klónszelekciók jutottak az ERTI és a FEFAG tulajdonába.

Ma amikor az erdészeti növény-nemesítés nagyon változékony, vad fajokkal dolgozik, a kiválasztás (szelekció) az egyik legfontosabb nemesítési eljárássá lépett elő. Ezt a nemesítési tevékenységet fontosságában még túlhaladja a génmegőrzés, a génrezervációk jelentősége.

Az erdei fafajaink rendkívül nagy élettani, ökológiai és morfológiai változatosságot mutatnak. Egyedileg is és populációjuk is rendkívül heterogén. Viszont alkalmazkodóképességük emiatt rendszerint igen széles. Ha ehhez még az egyedfejlődés során a fenotípusosan jelentkező alkalmazkodásbeli változások, a modifikációk megjelenését hozzávesszük, az élővilág nagy változatossága, gazdagsága, sokszínűsége könnyen érthetővé válik.

Ezt a génmegőrzési tevékenységet indította el és hangsúlyozta — az ERTI által szervezett — Duna-menti országok fekete és fehér nyár génmegőrzési konferenciája. Nagy nemzetközi elismerést váltott ki a KEFAG és a GEVAG

Egy új, ígéretes nyár-klón Balmazújvároson, a „Triplo” (I—37/61) 13 éves korában

területén, a Duna-Tisza közén és a bajai Duna-szakaszon megőrzött fekete nyár törzsfák és fehér nyár populációk gazdagsága. Ezt a nagy értékű hazai kincset ki kell aknázni, és a hazai nemesítésben hasznosítani kötelességünk.

A magyarországi nyárfatermesztés részben az olasz iskola nyomdokain halad. Szakembereinknek lehetőséget adtunk, hogy az olaszországi nyárfatermesztést a helyszínen tanulmányozzák. Ennek eredményeként a derecskei fajtagyűjteményünkben valamennyi legújabb olasz klón megtalálható. Ha ezek a szelektálás helyén mutatott többlettulajdonságaikat a hazai termőhelyi adottságok között is bizonyítják, az esetben 10–15 év alatt Magyarországon is elismert fajtvá léphetnek elő.

A derecskei nyár törzsanyatelek változását és a FEFAG nyár szaporítóanyag termelését — mely az ebesi, máriapócsi, nyírmeggyesi csemetekertek termelt mennyiségeit is tartalmazza — bemutató két táblázat arról tanúskodik, hogy az elmúlt évtizedben egy fajtaváltás történt, valamint kibővült a nyár fajtak szortimentje.

Derecskei nyár törzsanyatelek

Fajta (jelölt)	1969 %	1974 %	1978 %	1985 %
'H—381'	8	—	—	—
'Robusta' óriás	30	40	55	—
'Marilandica' korai	20	30	23	—
'I—214' olasz	42	30	17	23
'OP—229' B			5	8
'BL'				8
Pannónia ('H 490—3')				8
'Blanc du Poitou'				3
'I—45/51' Paráskérgű				3
'I—58/57' FRNY Leuce FJ				19
'I—273' FJ				3
'H—328' FJ				2
Kísérleti				23
'IS 298—8' Belga, 'H 490—4 Kopeckzy' 'I 37/61 Triplo', 'P275 Meggylevelű' (TxM) 'B 232 b Sudár', TPC —3 Parvifol'				

A FEFAG nemesített szaporítóanyag termelése

Nemesnyár gyökérdugvány	1982	1983	1984	1985	1985 %
			ezerdarab		
Óriás	Kommerszé váló fajta				
Olasz'I—214'	414.7	389.8	241.58	562.1	34.0
Korai	Kommerszé váló				
			17.00	—	—
'OP—229 B'	340.6	340.9	292.58	245.8	14.9
'Blanc du Poitou'	59.0	78.9	126.50	98.3	5.9
Pannónia	57.0	93.1	166.58	156.3	9.4
'BL'	22.0	33.0	21.00	69.1	4.2
'I—273'	41.0	70.7	64.88	51.3	3.1
'I—45/51'	20.0	30.9	39.60	69.0	4.2
ERTI kísérleti klónok	19.0	6.1	2.44	28.0	1.7
'I—58/57' fr FRNY	115.0	385.0	429.05	330.0	19.9
egyéb nemesnyár	218.0	312.7	20.00	44.7	2.7
Összesen	1306.3	1741.1	1421.21	1654.6	100.0

Az anyatelepen 1969-ben induló négy fajtából a 'H 381', az óriás és a korai nyár — főként a kéregfekély fertőzöttség miatt — kiszorult a termelésből. Egyedül az 'I—214' nyár maradt meg. Helyettük jobb új, elismert, vagy elismerés útjait járó fajták, klónok léptek a termelésbe. A „kísérleti” kategóriába soroltak vagy fajtajelöltek, vagy reményteljes klónok.

A fajtaváltás tudatos nemesítési törekvés volt, mellyel az egyklónúság (keves klónúság) veszélyeit kívántuk elhárítani a Nyugat-Európában robbanásszerűen fellépő nyár károsítók — elsősorban a *Marssonina*—figyelmeztetése nyomán. Belgiumban *Stynackers* ennek a gondolatmenetnek a jegyében hirdette meg az ültetvényszerű ipari nyár erdőkben az elegyítést. Több fajtát ültetnek együtt soros, illetve szórt elegyben. Ehhez egyforma növekedési erélyű fajtákat keresnek.

Ennek a nemesítési törekvésünknek bázisa a derecskei kísérleti klóngyűjtemény (nemesnyár: 225, fehérfűz: 51 klón), amely biztosította az összehasonlító kísérletekhez, az utódvizsgálatokhoz a szaporítóanyagot. Az ERTI-vel közösen kivitelezett egzakt összehasonlító kísérletek végsősoron az új fajták bevezetésének, minősítésének feltételeit teremtették meg. Időközben a derecskei csemetekert országos bemutatókertté vált, és országos törzsteleppel bővült. Termelési volumene sem elhanyagolandó. 1969—1985 között 62 320 000 nyár és fűz szaporítóanyagot termelt.

Támogatást érdemel az NMI-nek az a törekvése, hogy feltérképezi az országban lévő termelők öntevékeny fajtaösszehasonlító kísérleteit. Így zárható lesz az a kör, amivel az új nyár fajták termőhelyi skáláját, illetve termőhelytűrését meg tudjuk állapítani. A nyár fajták országos felméréséhez fajták terjedéséhez, nagy segítséget nyújt az ERSZ utasítása, mely minden nyár fajtát külön-külön kóddal lát el.

A csemetekertek a kiadott minőségi-származási bizonyítványban feltűntetik a nyár fajtáját. Az nem várható el a rendezőktől, hogy ismerjék fel a nyarak fajtáját. De azt mindenképpen meg lehet követelni, hogy az erdőfelügyelő a származási bizonyítványt kérje, és az „E” lapra már a nyár fajtája és kódja is felkerüljön.

Még egy közérdekű, a FEFAG nevéhez fűződő nemesítési tevékenységről kell szólnom. Ez pedig az 'I—58/57' fehérnyár vegetatív szaporításának üzemi szintű megoldása, mely lehetővé tette, hogy a rendkívül heterogén fehérnyár szaporítóanyag helyett nemesített szaporítóanyag lépjen a termelésbe.

A prágai állami mezőgazdasági kiadó gondozásában 1985. évben jelent meg a „Vadászat az európai szocialista államokban” (Myslivost v evropských socialistických státech) c. könyv. Szerzői: Jaroslav BERGL kandidátus, tanszékvezető egyetemi docens, továbbá Josef HROMAS kandidátus, egyetemi docens és BENCZE Lajos kandidátus, nyugalmazott egyetemi tanár.

A 190 oldal terjedelmű könyv a Csehszlovák Szocialista Köztársaság, a Bolgár, a Lengyel, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Román Szocialista Köztársaság, a Jugoszláv Szövetségi Szocialista Köztársaság és a Szovjetunió legfontosabb vadászati és vadgazdálkodási adatait tartalmazza.

A vadászat és a vadgazdálkodás a szocialista országokban több alapvető vonatkozásban megegyezik, de ugyanakkor jelentős különbségek lehetnek mind az élőhelyi viszonyokban, mind pedig a vadállományban, továbbá a tilalmi idő megállapításában, a vadászok létszámában, az oktatásban, a hagyományokban stb. Ezeknek a különbözőségeknek egységes rendszerben történő bemutatása jelenti a könyv értékét és ezáltal válik olvasmányossá.

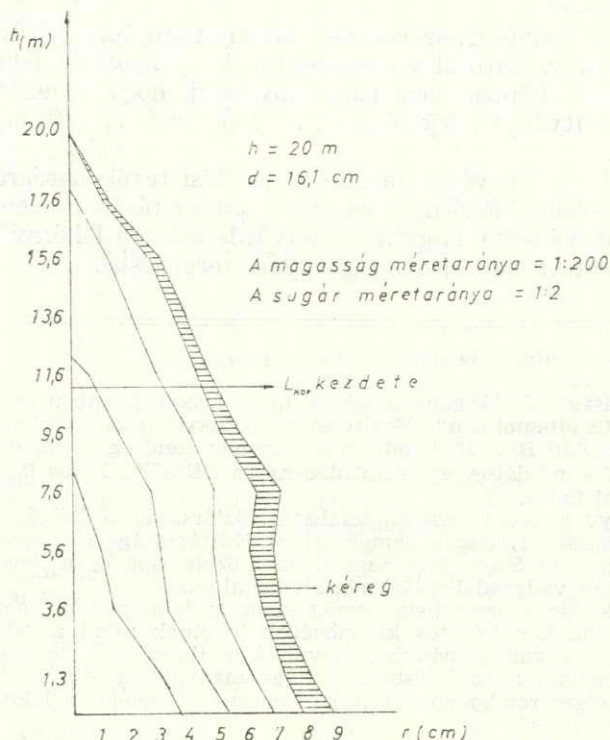
Dr. Bencze Lajos

AKÁCFAJTÁK FATERMÉSÉNEK VIZSGÁLATA

LESSÉNYI BÉLA DR. RÉDEI KÁROLY

Az országban egyre több helyen létesült, ill. létesülnek akác-fajtákból termesztési kísérletek. Ezek kiértékelése során, valamint a gödöllői kísérleti faállományok további felvételeinél jó eligazítást nyújtanak az elkészített fatermési tábla bemutatott, ill. rendelkezésre álló adatai. További vizsgálatok sokasága szükséges ahhoz, hogy az akácfajták fatermési és faállomány-szerkezeti tulajdonságairól mind részletesebb és megbízhatóbb adatokat kapjunk.

A hazai akáctermesztés fejlesztése során meghatározó tényező a nemesítő munka során szelektált új fajták mind szélesebb körű termesztésbe vonása. A közönséges akác termesztési szempontból hátrányos tulajdonságai (gyakori a görbe, villás törzsalak, alacsony az iparifa kihozatal stb) mindannyiunk előtt ismertek. Ebből következően az akáctermesztés legfőbb feladatának tekintik a törzsminőség javítását, az iparifa-kihozatal növelését, továbbá később virágzó fajták létrehozásával fokozni az akácosok méhészeti jelentőségét.

1. ábra. 'Jászkiséri'
akác törzs elemzése

A szelektált akácfajták termesztés-technológiai irányelveit kidolgozták az elmúlt évek során. A fatermesztési vizsgálatok 1964-ben indultak meg a Gödöllői Arborétumban, az ország különböző tájain szelektált, valamint külföldi országokból behozott akácfajtákkal létesített kísérleti parcellákon. E vizsgálatok első részeredményeiről kívánunk az alábbiakban röviden beszámolni.

Vizsgálati anyag és módszer

Az egyes fajták növekedésmenetének szabatos megállapításához kezdetben évenként, 10 éves kortól pedig 5 éves időszakonként történtek faállomány-felvételek. 1983 őszén az első telepítésű faállományok már 20 éves korúak voltak. A faállomány-felvételek metodikai alapját *Solymos R. és tsai* (1962) által lefektetett irányelvek képezték. A növekedésmenetek mind pontosabb modellezése érdekében 20, különböző fajtájú, uralkodó szintben tenyésző mintatörzs részletes elemzését is elvégeztük *Fekete Z.* (1951) módszere alapján. Az adatbázis kiterjesztése céljából felhasználtuk azokat az adatokat is, melyeket az ország különböző részein fellelhető árbócakác-jellegű állományrészek részletes felvétele során kaptunk (*Bujtás Z.* 1984, *Rédei K.* 1984). A fentiek szerint összegyűjtött adatok alapján a rönktermelésre alkalmas fajtákra ('*Nyírségi*', '*Kiskunsági*', '*Jászkiséri*', '*Appalachia*', '*Egylevelű*' akác) készítettünk összevont fatermesztési táblát.

Vizsgálati eredmények

Egyes fák növekedésmenete:

Az egyes fákra vonatkozó növekedésmenet-vizsgálatok közül mintaként a '*Jászkiséri*' akáctörzsek egyikének analizisét mutatjuk be (1., 2. ábra). A fa 20 éves volt 1984 őszén.

A *magasság* szerinti folyónövedék 1—5 év között kulminál, az átlagnövedék értéke 5 éves korban a legmagasabb. E kortól kezdődően az átlagnövedék értéke mindvégig a folyónövedék felett halad. 5—10 év között a magassági növekedés ismét erőteljesebbé válik, de mértéke elmarad az első 5 évben tapasztaltaktól.

A *vastagsági* növekedésmenet alakulása a magassági növekedésmenethez hasonlóan alakul. Figyelmet érdemlő, hogy 10 éves korig a mellmagasságban mért átlagos vastagsági növedék meghaladja az 1 cm-t.

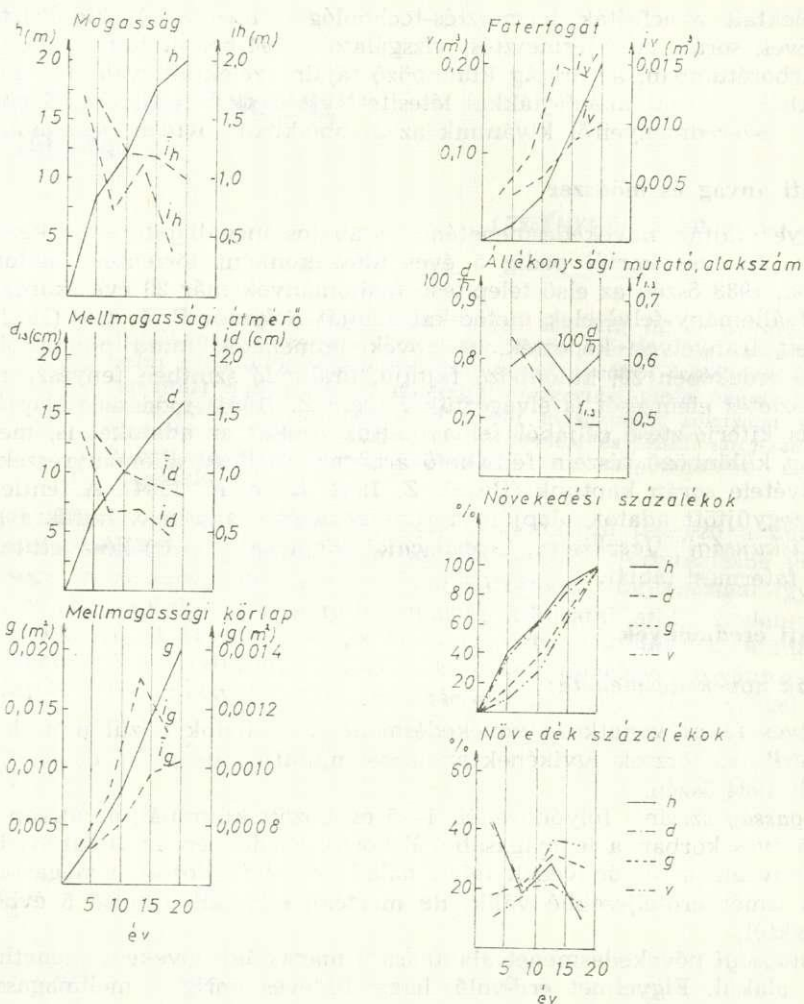
A *mellmagassági körlap* növekedése lassan indul, a folyónövedék görbéje mindvégig az átlagnövedék felett halad. Teljesen hasonlóan alakul a *fatérfogat* növekedésmenete is.

Az *állékonysági mutató* ábrája jól érzékelteti a magassági és vastagsági növekedés mértékének időszakos változását, az összesfára vonatkoztatott *mellmagassági alakszám* pedig 15 éves kortól süllyed 0,5 alá.

Faállományok növekedésmenete:

A bevezető részben már említést tettünk arról, hogy az ismételt felvételi és egyéb kiegészítő adatok lehetővé tették azt, hogy fatermesztési táblát állítsunk össze a rönktermelésre alkalmas akácfajtákra vonatkozóan.

A fatermesztési tábla hat, azonos relatív magassági növekedésmenetű, egyenlő sáv szélességű fatermesztési osztályra bontva tartalmazza a főbb állományszerkezeti adatokat. A faállományszerkezeti tényezők közötti alapösszefüggéseket grafikus úton vezettük le. A matematikai megfogalmazást és a programozást az ERTI számítástechnikai részlege végezte el.

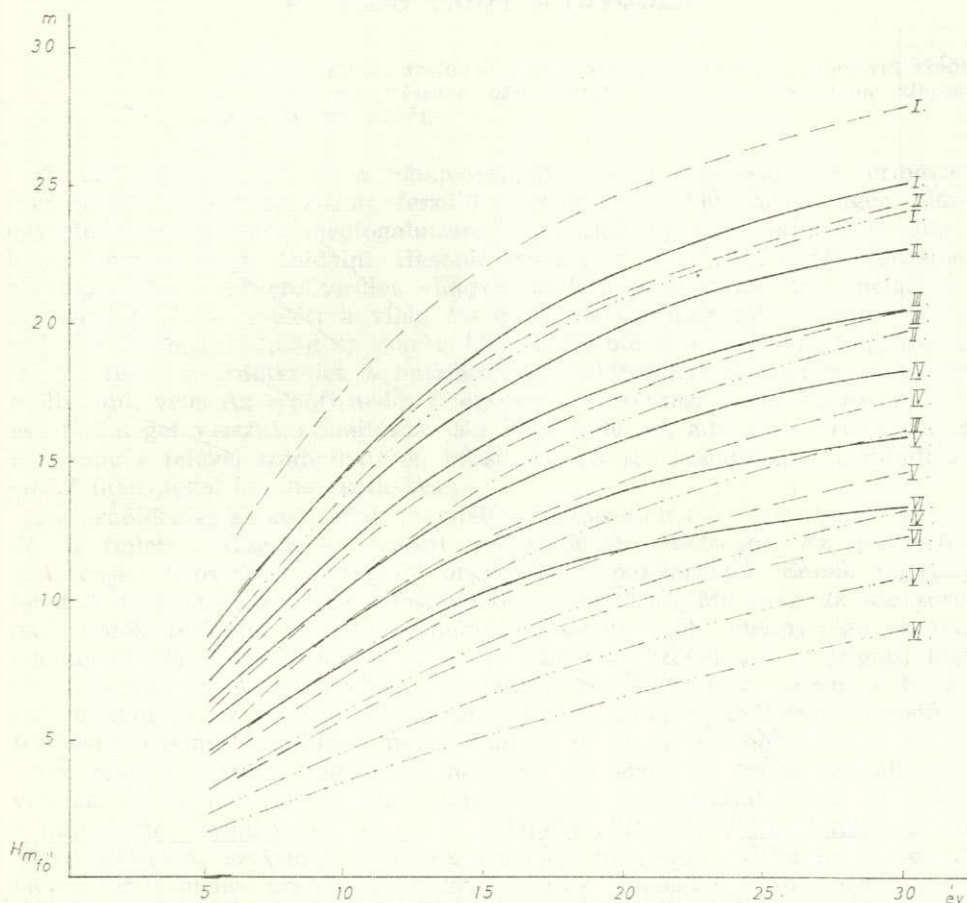

2. ábra. A törzselemzés eredményei

A fatermési tábla szerkesztésmenetének részletes ismertetésétől, a képletek felsorolásától e helyen eltekintünk. Az országban több helyen, különböző akácfajtákkal létesített termesztési kísérletek kiértékelésének megkönnyítése céljából itt a táblából csak a főállomány átlagos magasságát és a földfeletti bruttó összes fatérfogatát fatermési osztályonként bemutató rajztáblákat adjuk közre.

A 3. ábrán, a fentebb említett akácfajták főállományának fatermési osztályonkénti növekedésmenetét összehasonlítottuk Fekete Z. (1951) egységesített és Sopp L. (1974) mageredetű akácokra készült fatermési táblájának vonatkozó adataival. Az ábráról leolvasható, hogy — erősen durva megközelítéssel — a fajták főállományaira készített magassági szórásmező a Fekete-féle fatermési tábla I—IV. fatermési osztályát, és a Sopp-féle fatermési tábla II—V. fatermési osztályát kifejező görbék között helyezkedik el.

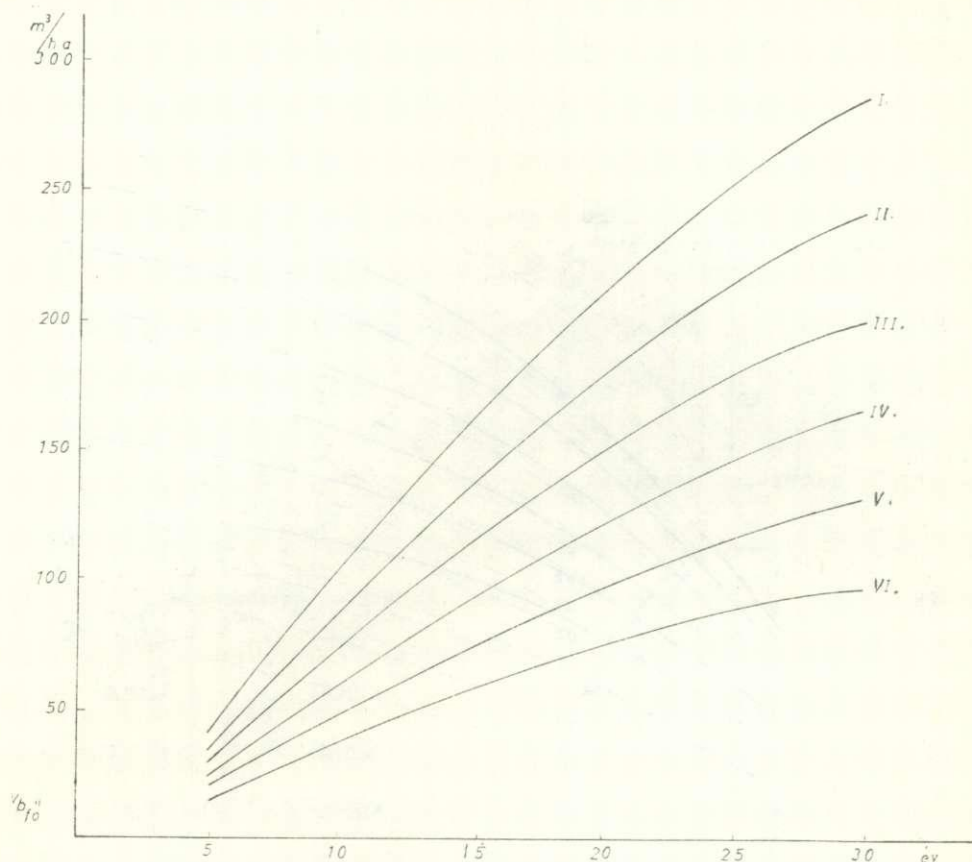
A 4. ábrán az akácfajták főállományának földfeletti bruttó összes fatérfogatát ábrázoltuk fatermési osztályonként. Az ábrán az áttekinthetőség érdeké-

3. ábra. Közönséges akácok és akácfajták főállományának átlagos magassága, fatermési osztályonként a különböző fatermési táblák alapján (pont-vesszős vonal Fekete Z. 1960, szaggatott vonal Sopp L. 1974; folytonos vonal akácfajták Gödöllő 1984)

ben az összehasonlításban szereplő másik két fatermési tábla vonatkozó ábráit nem tüntettük fel. Az elvégzett összehasonlító vizsgálatok azt mutatták, hogy az akácfajták főállományának faterfogata — ugyanarra a korra vonatkoztatva — az I. és II. fatermési osztályban elmarad a Sopp-féle tábla hasonló adataitól, az alacsonyabb fatermési osztályok felé haladva azonban az adatsorok mindinkább közelítenek egymáshoz, ill. az V—VI. fatermési osztályban ez utóbbi tábla adatai már alacsonyabb értékeket mutatnak.

A Fekete-féle fatermési tábla adatairaival összehasonlítva az akácfajták táblázatát azt tapasztaltuk, hogy az I—II. fatermési osztályban az adatok közel kiegyenlítettek, a II. fatermési osztálytól kezdődően a Fekete-féle fatermési tábla adatai rendre kisebb értékeket mutatnak. A fatermési osztályok csökkenésével a különbség tovább nő. Az említett fatermési táblák eltérő szerkesztési metodikájából és az alapadatok eltérő mennyiségéből adódóan fenti összehasonlítások csak tájékoztató jellegűeknek tekinthetők.

4. ábra. Akácfaajták főállományának földfeletti bruttó összes fatérfogata fatermési osztályonként

IRODALOM

Bujtás Z. (1984): A gödöllői árbócakác-kísérlet értékelése. Az Erdő XXXIII. 4. — Fekete Z. (1951): Erdőbecsélstan. Akadémiai Kiadó, Bp. — Fekete Z. (1960): Akácok újrafelvételének eredményei. Erdészeti Kutatások 56. 1–3. — Rédei K. (1984): A közönséges és árbóc jellegű akácfaállomány szerkezetének vizsgálata. Az Erdő XXXIII. 4. — Solymos R. és társai (1962): A hosszú lejáratú erdőnevelési és fatarméstani kísérleti területek kitűzésének, felvételének és fenntartásának irányelvei. Erdészeti Kutatások 58. 1–3. — Sopp L. szerk. (1974): Fatömegszámítási táblázatok. Mezőgazdasági Kiadó, Bp.

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: dr. Bán István osztályvezető, MÉM ERSZ, Budapest; Czebei Sándor vezérigazgató, BEFAG, Keszthely; dr. Hiller István könyvtár főigazgató, EFE, Sopron; Horváth István tsz elnök, Nagyatád; dr. Kollwenz Ödön ny. erdőműv. oszt. v., Pécs; Lessényi Béla ny. főmunkatárs, MÉM EFH, Budapest; dr. Mátyás Vilmos ny. tud. főmunkatárs, Sopron; dr. Pankotai Gábor ny. egyetemi tanár, Hegykő; dr. Rédei Károly tud. főmunkatárs, ERTI, Kecskemét; Szabadhegyi Lajos oszt. vez. h., MÉM ERSZ, Budapest; dr. Szemerédy Miklós erdőművelési főmérnök, FEFAG, Nyíregyháza; dr. Szodfridt István tanszékvezető egyetemi tanár, EFE, Sopron; Virágh János főmunkatárs, MÉM EFH, Budapest.

A VILÁG ERDEI A JÖVŐBEN

A nemzetközi szakirodalom, valamint a korábbi amerikai elnök, J. Carter részére összeállított jelentés információi alapján készített áttekintés.

Korunk alapvető gondja a rohamosan gyarapodó népesség és a természeti erőforrások végeessége között feszülő ellentmondás. Feloldására igen nehéz egyértelmű eligazítást megfogalmazni, a szociális problémáktól elvonakoztatva nem is lehet áthidalni. Hasonló értékelést lehet adni a jövő erdeinek alakulásáról is. Az erdőterület világviszonylatban csökkenő tendenciát mutat. Míg 22 évvel ezelőtt a világ összes földterületének több mint negyedét erdő borította, manapság ez már a földterület ötödére csökkent, míg 2000-re tovább fogy az erdőterület, a hasznosítható földterületnek csak hatodán számolhatunk vele. Az erdőtlenedés főleg akkor mutatkozik meg, ha az egy főre eső fatömeget vesszük számításba. Míg ez ma 80 m^3 , addig az ezredfordulóra már csak a felével számolhatunk, tehát egy lakosra vonatkoztatva, mindössze 40 m^3 faanyaggal fogunk rendelkezni.

Az erdőterület alakulásának megítélése földterületek — ezen belül is fejlődő és fejlett országok — szerint szétbontottan lehetséges. Az erdőterület csökkenése elsősorban a fejlődő országokban nagyarányú. Ennek mutatója lehet a trópusi esőerdőkben bekövetkezett változás. Ma még az ide sorolható erdők területét 900 millió hektárra becsülhetjük, mennyisége azonban évente 20–25 millió hektárral csökken. Ez más szóval azt is jelenti, hogy ha nem sikerül a kedvezőtlen folyamatot megállítanunk, akkor a trópusi esőerdőkből 50 év múlva csak az marad meg, amit az időközben remélhető természetvédelmi mozgalmak meg tudnak őrizni a jövő számára.

Az ezen övezetben folytatott, nagyszabású erdőirtásoknak szociális okai vannak. A fejlődő országokban tapasztalható demográfiai robbanás növeli a művelhető, élelmiszer-termelés szolgálatába állítható földterületekkel szembeni igényeket, ez pedig az erdők irtására, művelésbe állítására vezet. Az élelmiszer-termelés prioritását nem kívánjuk kétségbe vonni, azonban azt is tudnunk kell, hogy a trópusi erdők talajának termőképességét elsősorban a benne levő, nagy mennyiségű szerves anyag adja meg. Ha ezt növénytakarójától megfosztják és intenzív levegőztetéssel járó talajművelést vezetnek be helyette, akkor a szerves anyag a nagy melegben és párás levegőben igen gyorsan lebomlik, termőképességét jóvátehetetlenül elveszíti. Másrészt a trópusi erdők területi csökkenése a világ légkörében is változásokat okozhat, gondolnunk kell az erdők életműködése közben létrejött oxigénkészletek és az erdők által felhasznált szén-dioxid csökkenésére és ezen változások következtében fellépő szárazabb állapot kialakulására. Ugyancsak csökkenni fog az erdők által levegőbe bocsátott nedvesség és páratartalom, ami megint csak a szárazság irányába jelent káros eltolódást. A világ alapvető érdeke tehát az erdőirtások megfékezése, a folyamat okainak feltárása és mindezek elhárítása. Az okok között említenünk kell a népsűrűség fokozódásán kívül azt a gondot is, hogy a trópusi országok lakói nélkülülzik a háztartásukhoz szükséges alapvető energiaforrásokat, tehát a főzéshez szükséges energiát kénytelenek a közelükben található erdők favagyonának rendszertelen kihasználása útján megteremteni. Tovább fokozza a gondot az elmaradottság és a kényszerűség szülte megoldások széles körű alkalmazása. Ide sorolható az a körülmény, hogy a trópusi területek lakossága állatai takarmányozása érdekében felhasználja az erre lehetőséget nyújtó erdőket, a legeltetés pedig

— ezt ismerjük a hazai erdőgazdálkodás gyakorlatából is — az erdő alapvető funkcióinak ellátását fékezi. Ez a trópusi esőerdők területén még súlyosabb bajokat okoz, mert a legelő állat által lombjuktól megfosztott erdők nem tudják talajvédelmi funkcióikat maradéktalanul betölteni, ezért a talajok termőképessége ilyen gazdálkodás mellett rohamosan csökken, de az erdő sem tudja azt a materiális szolgáltatást nyújtani, amit joggal remélnék tőle. Ugyanakkor azt is említenünk kell, hogy az energiaszegénység arra indítja a gazdaságilag fejletlen országok lakóit, hogy energiaforrásként a megszártított állati trágyát használják fel, pontosan azt az anyagot, amivel a földek termőképességét fokozni lehetne. Ahhoz tehát, hogy az erdők területi csökkenését meg lehessen akadályozni, fokozni kell az élelmszer-termelést ezen országokban, és a föld racionális és tartamos hasznosítására meg kell tanítani az ott élő embert. Végül ki kell elégíteni a kis háztartások energiaigényét. Ha ezek megoldása hosszabb ideig várat magára, akkor az erdőterület további, rohamos apadásával kell számolnunk.

Az erdők okszerű gazdálkodási módszerét is ki kellene dolgozni. A trópusi erdők kezelése közép-európai szemlélettel aligha valósítható meg, az ott élő szakemberek segítségével kell kidolgozni azokat az eljárásokat, amelyek segítségével az erdők materiális és immateriális szolgáltatásai tartamosan érvényesülhetnek. Ez még a jövő feladata. Egyik lehetőség az a ma már sokfelé gyakorlattá vált megoldás, amelyet agro-erdőgazdálkodás néven jelölhetünk meg (agroforestry — angolul). Ennek lényege a földterület kettős hasznosítása. Laza, ligetes megjelenésű facsoportok között végzett mezőgazdasági művelés. Alapelvei most kezdenek körvonalazódni, kialakult, egyértelmű megoldásokról még nem számolhatunk be. Hogy létező és élő megoldás ez, jelzi, hogy ennek a gazdálkodási eljárásnak Agroforestry Systems néven, külön nemzetközi folyóiratot is alapítottak, ebben lehet a már kibontakozóban levő eljárásokról hasznos tájékoztatásokat olvasni.

A fejlődő országokkal ellentétben, a fejlett országok erdőgazdálkodását az erdők pusztulása veti vissza. Bár ennek eláhrítására már történnek lépések, eredményről aligha lehet még beszámolni. Az erdők pusztulásának okait kívánják egyelőre még tisztázni, hatékony ellenlépések csak ez után lehetségesek. Ennek ellenére az erdőterület fogyása ezen országokban nem tapasztalható, mivel sok sérült területet ültetnek be fával és fokozódik, főként az igen fejlett ipari országokban az erdőknek szociális funkciói iránti igény, ez erősíti az erdőterület megtartása és területgyarapítása iránti kívánságok figyelembevételét és érvényesítését. A világ erdővagyonának hasznosítását jól szolgálják azok a lépések, amelyeket szocialista országok érvényesítenek. A Szovjetunió hatékony lépéseket tesz erdővagyonának feltárása érdekében, a fa célszerű hasznosítását fékező közlekedési pályák kiépítése már megindult, várhatóan ennek eredményei a világ faellátottságának javulásában is megmutatkoznak. Különösen nagy területű erdőtelepítéseket végeztek egyes ázsiai országok. Kínában évente több millió hektáron létesítenek új erdőket, elsősorban talajvédelmi céllal és az árvízveszély elhárítása érdekében, ennek sikeres megvalósításában az erdészeti nemesítés is megkülönböztetett figyelmet kap. Hasonló jelenségeket tapasztalhatunk mindkét Koreában. Az elmondottak alapján azonban nem lehetünk nyugodtak, mert a fejlett övezetben mutatkozó erdőterület-növekedés nem tudja kiegyenlíteni a fejlődő országokban az említett szociális gondok, másrészt tőkehiány leküzdése és adósságok rendezése érdekében kitermelt erdő területi és fatermő képességben jelentkező csökkenését.

Érdemes még néhány számadatot említeni, európai vonatkozásban. Jelenleg kontinensünkön 135 millió ha zárt erdő húzódik, ennek élőfakészlete mintegy 15 billió m³-re tehető. Ezzel szemben a fafogyasztás jelentősen, az előrejelzések szerint az ezredfordulóra 45–80%-os emelkedést mutat. Az emelkedés elsősorban papír- és fa alapú lapgyártás nyersanyagában mutatkozik, a tűzifafogyasztás viszont némileg visszaesik. Ezt a tendenciát az olajhelyzet alakulása természetesen erősen befolyásolhatja.

Összefoglalóan tehát azt mondhatjuk, hogy a világ erdeinek az alakulásában az erdőterület csökkenése lehet a jellemző tényező. A kedvezőtlen és borúlátásra okot adó képen akkor lehet változtatni, ha a fejlődő országok szociális gondjainak enyhítését meg tudják valósítani, ezen országok területének lakosságát a racionális és tartamos földhasznosításra meg tudják tanítani és a trópusi erdőkben folyó gazdálkodást a sajátos körülményekhez igazodó eljárásokkal tudják megteremteni.

Dr. Szodfridt István

A NAGYATÁDI „MÁJUS 1.” MG. TSZ. ERDŐGAZDÁLKODÁSA

Az 1985. évi termelőszövetkezeti erdőgazdálkodási nap tanácskozásának ott-hont adó szövetkezet vezetője így adott tájékoztatást erdő- és fagazdasági tevékenységükről.

A Nagyatád székhellyel működő tsz 1976. január 1-el három tsz (Háromfa, Tarany, Nagyatád) egyesülésével jött létre 8285 ha területen a délsomogyi homokháton. Éghajlati viszonyai eléggé szélsőségesek, csapadék-megoszlása esetenként kedvezőtlen, s ebből adódóan gyakori a belvízkár tavasszal, ugyanakkor a nyári hónapokban szárazság sanyargatja a növényzetet.

A vezetés igyekezett olyan termelési szerkezetet kialakítani, amely a kedvezőtlen adottságok figyelembevételével a legmegfelelőbb és szolgálja a tsz kibontakozását. A tsz termelésének 50%-át a növénytermesztés, 25%-át az állattenyésztés, további 25%-át az erdőgazdálkodási és ipari tevékenység adja. 25%-ból csupán 4%-ot tesz ki az erdő- és fafeldolgozó tevékenység. Jelentősége azonban ennél sokkal nagyobb, mivel:

- a termelőszövetkezeti erdőterületei olyan adottságúak, hogy azon szántóföldi növénytermesztést, vagy gyepgazdálkodást gazdaságosan folytatni nem lehetne;
- még jelenleg is több mint 300 ha olyan területtel rendelkezik, amelyen gazdaságtalan a gyepgazdálkodás és szántóföldi növénytermesztés;
- az erdő- és fagazdaság ágazati nyereség rátája 1978-tól fokozatosan növekszik és minden más ágazatot megelőzve meghaladja a 40%-ot.

Ezt felismerve a tsz vezetése arra törekedett, hogy erdőterületét növelje. A 70-es évek közepén 700 ha körüli erdőterülettel rendelkezett a gazdaság. A legelőerdőket üzemtervesítette, így a terület az 1000 ha-t meghaladta. Ezt követően céltudatos telepítés és felújítás indult, s ennek eredményeként 1985-ben a tsz erdőterülete 1356 ha, az össz terület 16,4%-a.

A jelenlegi területnek 28%-a kocsányos tölgy, 43%-a mézgás éger, 24%-a akác, 5%-a egyéb fafajokból áll. További telepítésekkel 10 év alatt az erdőterület 1650 ha körül alakul ki. Ezzel eléri az összterület 20%-át. A három uralkodó fafajból a tölgy és a mézgás éger területi aránya fog növekedni. Az elmúlt években sem törekedtünk arra, hogy a telepítés nyereséges legyen. Az volt a szándékunk, hogy a telepítés jó legyen.

Termelőszövetkezetünk fakitermelési tevékenységét az elmúlt 6—7 évben úgy szervezte, hogy azzal a megmaradó állományt kímélje, javuljon az erdő és felújításra kerüljön minden véghasználattal kitermelt terület. Ezen szempontok figyelembevételével évi 4—5 ezer m³ nettó fatömeg kitermelésére kerülhetett sor. A tsz-nek az volt a szándéka, hogy a kitermelt fatömegből a tűzifa kivételével minden ipari fa feldolgozottan kerüljön értékesítésre. Ezért létesítettünk fafeldolgozó üzemet. Az elmúlt évek közgazdasági szabályozása nem támogatta kellőképpen a fafeldolgozást, ezért az értékesebb termékeket feldolgozatlanul értékesítettük, míg a kevésbé értékes, elsősorban éger alapanyagot, melyet feldolgozatlanul nem is lehetett értékesíteni, esetenként csak nyereség nélkül, gyümölcsös ládának feldolgozva értékesítettük. A fakitermelés mennyisége a jövőben csak minimálisan fog növekedni, mivel magas a fiatal erők aránya. Ennek ellenére bővíteni kívánjuk a fafeldolgozást.

Jelenleg pl. döntően vásárolt alapanyagra alapozva EUR-raklapok gyártását kezdtük el. Egy-két éven belül el kívánjuk érni, hogy az erdőgazdálkodás termelésben elfoglalt aránya a 15⁰/₀-ot meghaladja. Ezért került sor 1985. évben új gatter beszerzésére és a fafeldolgozásnak egy telephelyen történő megvalósítására.

A telepítés és művelés tsz-ünkben nincs gépesítve. Ennek egyik oka a terület szabdaltsága, a másik a szövetkezet alacsony teherbíró képessége.

Miután azonban a tsz-en belül éppen az erdőgazdálkodás ágazati nyereség-rátája a legjobb, ezt az ellentmondást fel kell oldani. Folyamatosan meg kell oldanunk az erdészeti ágazat komplex gépesítését.

Jelenleg az erdőgazdálkodás területén 40 fő dolgozik. Az alapgépesítés megoldásával el kívánjuk érni, hogy az előzőekben vázolt termelésfelfutást ugyanez a létszám biztosítsa. Távlatában úgy, hogy egyáltalán ne szoruljunk a fakitermelésnél külső segítségre.

Az elmúlt néhány évben az ágazat 2—2,5 millió forinttal járult hozzá a tsz eredményéhez. Változatlan áron számolva a fafeldolgozás felfutásával, a gépesítés megoldásával, a hatékonyság tartásával, vagy minimális javításával el kívánjuk érni, hogy az ágazat 7—8 millió forintos ágazati eredményt mutasson fel. Ez a törekvésünk úgy érzem reális, és indokolja, hogy az erdőről való gondoskodás a gazdálkodásban ne mellékes feladat legyen, hanem a fő feladatok egyike.

Horváth István

„Az erdők tisztasága” vezetői feladat az NDK erdőgazdaságaiban. Csak az egészséges erdők felelhetnek meg a sokoldalú társadalmi igényeknek. Állandó feladat ezért az erdők tisztaságának folyamatos fenntartása, amely egyúttal a felelősségteljes erdőgazdálkodás tükörképe is. Az erdők tisztaságával kapcsolatos feladatokat az éves terv részének kell tekinteni. A helyi szervek támogassák ennek megvalósítását.

1986-ban meg kell javítani azoknak a községeknek a szállítójárművekkel és a motorfűrészekkel való ellátottságát, amelyek részt vállalnak az erdők tisztántartásában. Megállapodásokat kell kötni és versenyeket szervezni az ifjúsággal. A tiszta, egészséges erdőkomplexumok megteremtéséhez tartozik még a közelítési károk és a fahulladék csökkentése, a szállítási problémák gondos megoldása és még több egyéb feladat. Az erdő egészségi, tisztasági helyzetének javítása valamennyi gazdálkodó hosszú távú célja kell, hogy legyen.

(SOZ. FORSTWIRTSCHAFT, 1986. 2. Ref.: dr. Solymos R).

AZ ERDŐBIRTOKOSSÁGOKKAL KAPCSOLATOS JOGALKOTÁSOK TÖRTÉNETE

DR. KOLLWENTZ ÖDÖN

Az erdők közös gazdálkodási formája erdőbirtokosságokként mintegy 130 évig állott fenn. Kialakulásuk a feudalizmus végén, virágzásuk a kapitalizmusban, csaknem teljes megszűnésük a szocializmusban történt. Jelentőségük a falu faanyagszükségletének kielégítésén kívül abban állt, hogy a falusi emberek megbecsülték és megszerették az erdőt, megismerték döntéseik anyagi és erkölcsi kihatásait és a hivatali érintkezési formákat.

Az erdőbirtokossági társulatok felszámolása lényegileg az 1964. évben befejeződött és eddigi szerepüket mint termelősövetkezetek töltik be.

Az erdőbirtokosságnak a jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, hogy a Trianon előtti Magyarország erdeinek mintegy 18%-a, Trianon után megmaradt erdeink 12%-a volt az erdőbirtokosságok tulajdonában. Hazánkban ezek voltak a közös gazdálkodás első megjelenési formái. Két formájuk volt: a nemesi közbirtokosság és a volt úrbéres birtokosság. Mindkettő az 1848 előtti birtokjogon nyugodott.

A nemesi közbirtokosságok eredetileg zárt, szét nem darabolható ingatlan-közösségek voltak, amelyeknek a nemesi jellege és a zártsága 1848-ban megszűnt, lehetővé vált az egyéni elkülönülés és az elidegenítés. A törvény által engedélyezett kiválások után lefolytatott arányosítási eljárással állapították meg a jogosult személyeket és azt, hogy azokat milyen mértékben illették meg a használatok. Az arányosítás alapját az aránykulcs képezte, ami a régi házhelyek száma és az örökösödési osztályon (vérségi leszármazás, belső telkek száma, belső és külső birtok nagysága) nyugodott.

A volt úrbéres erdőbirtokok a földesúr és jobbágyok (és zsellérek) közötti jogviszony (úrbériség) megszűnése után létrejött birtokközösségi forma. Alapja a jobbágyokat (és zselléreket) megillető erdei haszonvételek: tűzi- és épületfaizás volt. A faizás igen gyakran az erdő leromlásával járt ezért már Mária Terézia engedélyezte, hogy a jobbágyok részére a földesúr erdejéből külön területet erre a célra kihasítsanak. Az urbárium és az 1836. évi VI. tc. a jobbágyok szabad választására bízta, hogy a kihasított erdőrészben, vagy az urasági erdőben kívánják a faizást végezni.

Az 1848. évi IX. tc., majd az 1871. évi LIII. tc. kötelezték a földesurakat arra, hogy megfelelő nagyságú erdőterületet a jobbágyok (zsellérek) tulajdonaként elkülönítési eljárással biztosítsanak. Az elkülönítési eljárásnál erdőilletményül egész telki állományra (ill. nyolc zsellére) 2—8 magyar hold (1200 nöl = 1 magyar hold) juthatott, ami 12 magyar holdra volt emelhető, ha a jobbágy a faizáson kívül még egyéb haszonvételt (szénégetés) gyakorolt. Ezeket az erdőket a magántulajdonnak minősített úrbéri mezőgazdasági földek kiegészítéseként kapták és az úrbéri birtokrendezéskor erdőilletőségként telekkönyvileg is a tulajdonukba kerültek.

Az úrbéri birtokrendezésről szóló törvény, az 1871. évi LIII. tc. szerint a volt úrbéreses tulajdonául kihasított erdőket mint közös erdőket kellett kezelni és gazdálkodásuk fölött a hatósági ellenőrzést elrendelte.

Ide kell még sorolni az *osztatlan közös legelők részét képezett erdőket* is. Ezek nem voltak kötelesek erdőbirtokossággá alakulni, az erdőt a legeltetési társulat körébe vonták, de annak gazdasági ügyviteli szabályzatát helyettesítő *erdőrendtartássá* kellett módosítani. Az erdőbirtokossággá való alakulás azért volt mellőzhető, mert a legelő és az erdő tulajdonosai azonosak voltak.

Az 1879. évi XXXI. tc. (erdőtörvény) mind a nemesi közbirtokosságnak, mind a volt úrbéreses részére kihasított erdőterületeken az üzemterv szerinti közös gazdálkodást rendelte el, ami a területek erdőként való fennmaradását biztosította.

Ezekben a közös erdőbirtokokban a gazdálkodás hatáson állami ellenőrzés során sok kívánni valót hagyott maga után. Gazdálkodási szabálytalanságok, visszaélések a jövedelem felosztásánál, az üzemtervi előírások be nem tartása állami intézkedést kívánt. Ezért hozta meg az Országgyűlés az 1898. évi XIX. tc-et, melynek elsődleges célja a közös erdők szabályszerű gazdálkodásának a biztosítása volt. Ez a három címből álló törvény az erdők állami kezeléséről és a közös erdőbirtokok gazdasági ügyviteléről intézkedik. Elrendelte az erdőbirtokosságok irányító szerveinek a felállítását, amidőn kimondotta, hogy „a közbirtokosságok és a volt úrbéreses osztatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők... gazdasági ügyeit a jelen törvény értelmében készült szabályzata szerint a *közös birtokosok gyűlése* intézi”.

A gyűlés határozatait a közös birtokosok által választott elnök és a végrehajtó közegek (tisztviselők: erdőgazda, pénztáros, jegyző, választmányi tagok) hajtották végre. A közös birtokosok gyűlését a bírósággal, a közigazgatási hatósággal, erdőhatósággal szemben az elnök képviselte. Ez a törvény az erdőközösségek magánjogi viszonyait érintetlenül hagyta. A gazdasági ügyek intézésénél a többségi elv érvényesült, a közgyűlés mint autonóm testület járt el, de jog- és cselekvőképességgel a törvény nem ruházta fel, tehát az erdőközösségek *nem voltak jogi személyek*. A közgyűlés feladata volt a többiek között a *névjegyzék* összeállítása, illetve helyesbítése. A névjegyzékbe a tagok arányrészeit és azt is fel kellett tüntetni, hogy az egyes jogosultakat hány szavazat illeti meg arányrészének nagysága alapján. A közgyűlésről hiányzókat úgy kellett tekinteniök, mint akik a többségi határozatot elfogadták.

Az erdőközösségek a törvény értelmében *ügyviteli szabályzatot* állítottak össze, amelyben az elnöki hatáskorról, a birtokossági közegek (választmány, erdőgazda, pénztáros, jegyző) jogain és kötelességein kívül az erdőközösség egész működéséről rendelkeztek. Az erdőközösségek hatásköre a közös erdőgazdaság kezelésével és használatával kapcsolatos gazdasági feladatokra terjedt ki. A közgyűlésen határoztak a tagok között felosztható nyereség nagyságáról. Ez a tagok között a jogosultság arányában került szétosztásra. Ugyancsak a közgyűlés határozott a közös terhek és költségek viseléséről is, valamint a közmunka kötelezettségéről. Az évenként kitermelhető faanyagot vagy a tagok között arányrészeiknek megfelelően osztották szét, vagy tövön árverés útján, továbbá kiseladásként értékesítették. Ez utóbbi esetben ez csak a közgyűlés által megállapított és a felügyeleti szerv által jóváhagyott árszabályzat alapján történhetett. Az erdőközösségek működése fölötti ellenőrzést a m. kir. állami erdőhivatalok vezetői, mint erdészeti igazgatási szerv végezték.

*

A szakemberek által annak idején oly nagyon várt új erdőtörvény, az 1935. évi IV. tc. 146—211 §-aiban a közös használatú erdőbirtokra részletesen ren-

delkezett. A közös használatú erdőbirtokokat erdőbirtokossági társulatként egységesítette, sőt a telepesek, „valamint külön hatósági rendelkezéssel közös erdőhasználatra kötelezett közös erdőkben” újak alakítását rendelte el. A törvény kimondotta, hogy a közös erdőkben „tulajdoni, vagy használati illetőséggel, arányrészrel bíró tulajdonostársak kötelesek erdőgazdasági és egyéb ügyeik intézésére, valamint közös érdekeik hatályosabb előmozdítása érdekében... erdőbirtokossági társulattá alakulni”. A legeltetési társulatok pedig az erdőtörvény hatálya alá tartozó területeikre vonatkozóan alapszabályaikat kötelesek voltak kiegészíteni. Az erdőbirtokossági társulatok megalakulásához a törvény által előírt feltételeket be kellett tartani: alakuló gyűlés, névjegyzék-összeállítás, alapszabályzat készítése.

Az erdőtörvény az 1898. évi XIX. tc. alapján megszervezett erdőközösségeket jogképes erdőbirtokossági társulatként minősítette át. Az ügyviteli szabályok és a névjegyzék átalakítására vonatkozó rendelkezés végrehajtása azt célozta, hogy ezek alaki szempontból is megfeleljenek az erdőbirtokossági társulati előírásoknak. A névjegyzéket a tényleges állapotnak megfelelően kellett helyesbiteni. Mindenki társulati tag lett, akinek a társulati erdőben használati illetősége volt. A közös erdő tulajdonosainak eddigi tulajdoni illetősége a társulat megalakulása után *használati illetőséggé* alakult át. A használati illetőséget tört számmal fejezték ki, amelynek nevezője a legkisebb terület-egységet jelentette, a számlálója pedig azt mutatta, hogy ebből hány egység esett a tulajdonosra. Ennek alapján került megállapításra, hogy hány egység jelentett egy szavazatot, illetve, hogy hány szavazatot jelentett az egyes tagok használati illetősége.

Az erdőbirtokossági társulat megalakulásakor a közös erdő és minden egyéb közös ingatlan és ingó tulajdon az erdőbirtokossági társulatra szállt át, az egyes tagokat csak az erdőbirtok közös használata és az ezzel járó jogok illeték meg. A megalakult és a földművelésügyi miniszter által jóváhagyott alapszabállyal rendelkező erdőbirtokossági társulat az erdő tulajdonosává, egyúttal *jogi személlyé* lett, s mint ilyen, aktív és passzív jogképességet nyert: saját neve alatt jogokat szerezhetett, köteleességeket vállalhatott, pert indíthatott, perbe volt fogható. A tulajdonjogot az erdőbirtokossági társulat javára telekkönyvileg kellett bejegyezni, a tulajdonos társak egyéni telekkönyvi betétjéből pedig a tulajdonjogra való utalást törölni kellett. A tulajdoni illetőségek nem törölhető terheit az erdőbirtokossági társulat telekkönyvi betétjébe átirták, de fel kellett tüntetni, hogy melyik (volt) tulajdonostársnak milyen nagyságú illetőségét terhelte.

Az erdőtörvény az erdőbirtokossági társulatokkal kapcsolatban számos szigorító rendelkezést, jogi korlátozást írt elő, így: *végrehajtást* az erdőbirtokossági társulati erdőre csak akkor lehetett foganatosítani, ha a követelés kiegyenlítése az erdőt törvéynél fogva terhelte, vagy ha a követelés jelzáloggal volt biztosított; *kölcsönt* az erdőbirtokossági társulat kizárólag erdőgazdasági célra, erdő kiegészítésére, kikerekítéséhez szükséges ingatlanok megszerzésére, vagy erdőtelepítés végzésére vehetett fel, de csakis FM. engedéllyel; a *használati illetőség élők közötti jogüggyellett való átruházását* (eladását) a törvény annyiban szorította meg, hogy az erdőbirtokossági társulat a község, és az állam részére elővásárlási jogot biztosított. Az eladási szándékot éppen ezért az erdőbirtokossági társulathoz be kellett jelenteni, amely a bejelentést követő 15 napon belül elővásárlási jogával élhetett, ha evvel élni nem akart, 15 napon belül az erdőfelügyelőséggel és az elővásárlási joggal bíró község elöljáróságával ezt közölni kellett. Ha a község 30, az állam (erdőfelügyelőség) 60 napon belül nem nyilatkozott, a tag az átruházással szabadon rendelkezhetett.

Az erdőbirtokossági társulatok fő bevételi forrása a faeladásból származott. A fa eladására vonatkozó előírások a múlttal szemben változást nem szenvedtek. Ugyancsak nem változott a jövedelem felosztásának rendszere sem. Az erdőbirtokossági társulatok ingatlanaiból befolyt tiszta jövedelem felosztásáról és esetleges tartaléktőke létesítéséről a társulati közgyűlés intézkedett. A tartaléktőke az előre nem látott közös kiadásokat és a közterhek fedezését biztosította. A tagok között felosztható jövedelem a névjegyzéken feltüntetett használati illetőségek alapján történt.

Új rendelkezés volt, hogy az erdőbirtokossági társulat vagyontát használó társulati tagok *használati díjat* fizettek, amiből a társulati kiadásokat fedezték. Ha a befolyt jövedelem nem volt elegendő a kiadások fedezésére és az erdőbirtokossági társulat tartaléktőkére sem gondoskodott, a tagokra közadók módjára behajtható tagsági járulékot vetettek ki közgyűlési határozattal. Az új erdőtörvény is lehetőséget adott a gazdasági tennivalók elvégzésére szolgált közös munka igénybevételére, ha a szükség ezt megkívánta.

Eltérés volt a múlttól, hogy a közgyűlésnek csupán az elnököt kellett kötelezően megválasztania és ezt 8 napon belül az erdőrendészeti hatóságnak bejelentenie, az egyéb tisztségviselők megválasztását a társulat elhatározására bízta. Általában azonban a társulati közgyűlésen az elnökön kívül a választmányi tagokat és a tisztségviselőket is megválasztották.

Az erdőbirtokossági társulatok ügyeiben az évenként legalább egyszer kötelezően összehívott közgyűlés határozott. A közgyűlés feladata volt:

- a tagok névjegyzékének kiigazítása;
- az elnöknek a választmányi tagoknak és a tisztségviselőknek a megválasztása, alkalmazottak felvétele, elbocsátása;
- a tagok panaszainak elintézése a társulati alkalmazottak intézkedései következtében;
- ingatlan szerzése, megterhelése, elidegenítése;
- elővásárlási jog gyakorlása használati illeték átruházása esetén;
- ingó tőkevagyon felosztása, elidegenítése;
- kölcsön felvétele;
- per indítása, vagy perbeli egyezség kötése;
- nagyobb beruházások;
- költségvetés megállapítása, számadás vizsgálata, felmentvény megadása;
- tisztajövedelem megállapítása, felhasználása, felosztása;
- erdei termékek árszabályzatának a megállapítása;
- használati díjak szedésének elrendelése, díjának megállapítása;
- a természetben lerovandó közös munka elrendelése;
- üzemtervtől eltérő használati kérelem;
- rendkívüli használati kérelem;
- az erdőbirtokossági társulat esetleges feloszlása.

A közgyűlésről készített jegyzőkönyvet az erdőfelügyelőségnek, mint elsőfokú felügyeleti hatóságnak kellett megküldeni.

A tagok szavazati jogaitak vagy személyesen, vagy megbízottjuk által gyakorolhatták és azt használati illetőségük arányában számították. Szótöbbséggel határoztak. A közgyűlési határozat azonban csak az elsőfokú erdőrendészeti hatóság jóváhagyásával vált jogerőssé.

A törvény az államerdészeti igazgatást is átszervezte. Megszüntette a m. kir. állami erdőgondnokságokat és ettől kezdve az erdőbirtokossági társulatok ellenőrzését az újonnan felállított m. kir. erdőigazgatóságok, illetve az alárendelt erdőfelügyelőségek látták el. Ugyanők végezték az állami kezelés el látását is. Ez az üzemterv készítésére, a szakmai tervező- és kijelölési mun-

kákra, továbbá az anyag- és a pénzkezelés ellenőrzésére vonatkozott, de nem terjedt ki az erdőgazdasági munkák végrehajtására és magára az anyag- és a pénzkezelésre sem.

A második világháború után az 1935-ös erdőtörvénynek az erdőbirtokossági társulatokra vonatkozó rendelkezései jórészt érvényben maradtak. A politikai élet hullámzása azonban az erdőbirtokossági társulatok életére is kihatott. Így

- 1945-ben változást jelentett az, hogy az országból kitelepített, illetve az országból kimenekült erdőbirtokossági tagok arányrészei, valamint a 10 kataszteri holdnál nagyobb használati illetőségek 10 kholdon felüli része de jure a Magyar Állam tulajdonába került (5600/1945. FM sz. r.);
- megváltozott 1949-ben a tagok szavazási módja (1130/1949. korm. sz. r.), ettől kezdve minden társulati tagnak a szavazata a használati illetőség nagyságára való tekintet nélkül egy szavazatnak számított;
- 1952-ben az erdőbirtokossági társulati erdőket a hozzájuk legközelebb eső állami erdőtesthez csatolták (E—611—32/1952 FM—ÁGEM), és velük együtt üzemtervezték. Ezzel az erdőbirtokossági társulatok ugyan fel nem oszlottak, de önállóságukat elvesztették. Az erdőbirtokossági társulati erdőkben a gazdálkodás az állami erdővel együtt folyt. Az állami erdőgazdaságok az erdőbirtokossági társulatok részére tiszta jövedelem címén a társulati erdőből kitermelt minden fa m³-éért 2,70 Ft-ot!!! fizettek, ugyanakkor az erdőbirtokossági társulati tagok részére csak alárendelt minőségű fát biztosítottak. A társulati tagok az erdőt továbbra is a sajátjuknak tartották, annak ellenére, hogy a társulati élet megszűnt.
- 1957-ben az erdőbirtokossági társulatok visszakapták erdeiket és visszanyerték önállóságukat (39/1957. Korm. sz. rend.). Tulajdonképpen visszaállt az 1952 előtti állapot. A tényleges állapotnak megfelelően összeállították a névjegyzéket és az arányrészeket, egyben a közgyűlés választhatott az egyszerű, vagy a kiterjedt állami kezelés mellett. A múlt rossz emléke miatt a legtöbbje az egyszerű kezelést választotta.
- 1960-ban befejeződött a mezőgazdaság szocialista átszervezése, megalakultak a termelőszövetkezeti községek. Ez az erdőbirtokossági társulatok felszámolásával járt. Ezzel megtörtént az erdők szocialista átszervezése, aminek eredményeképpen az erdőbirtokossági társulati erdők legnagyobb része a termelőszövetkezetek használatába került (9/1963. OEF sz. r., 1961. VII. törvény). Az 1961. évi VII. törvénnyel az 1935. évi IV. tc. érvényét veszítette.

Az erdőbirtokossági társulatokra azok, akik a kezelésükben részt vettek, visszaemlékeznek arra a szigorú, de mégis kellemes kapcsolatra, amely a kezelő szervek és az erdőbirtokossági társulatok vezetőségei között fenn állt.

Dr. Kollwenz Ödön

Az agrárfelesleget mezőgazdasági területek erdősítésével lehetne csökkenteni — fejti ki D. Böhlmann a nyugatberlini műegyetem professzora. A feleslegek az Európa-közösség számára mintegy 30 md márká veszteséget jelentenek, ugyanakkor csak az NSZK-ban az évente felhasznált 60 millió m³ fa felét importálni kell. Indokolt lenne ezért a mezőgazdasági területeknek legkevesebb 10%-át erdővel hasznosítani. A területtulajdonosok számára az erdősítés, az ápolás és a nevelés költségeihez 30—50 éves korig támogatást kellene nyújtani, hogy a gazdaságos gyérítésekig áthidalható legyen gondjuk. Az erdőtelepítéssel egyes régiók táj- és ökológiai értéke is növelhető lenne.

(AFZ, 1986. 9/10. Ref.: dr. Solymos R.)

SIMONKAI LAJOS AZ ERDÉSZEKNEK IS TANÍTÓMESTERE VOLT

...„igyekeztem számot adni azon főbb tapasztalataimról és következtetéseimről, melyek engem arra lelkesítenek, hogy teljes erőmmel igyekezzem a magyar erdészeti köröket arról meggyőzni, hogy tölgyfajaink és -fajtáink tüzetesebb ismerete felette kívánatos...”

Simonkai: *Quercus*, 1890.

Simonkai halálának 75. évfordulója alkalmából az ERDÉSZET és FAIPAR 1985. 8—9. számában Bartha Dénes igen szép megemlékezést közölt. Írását erdészeti vonatkozásban kívánom az alábbiakban kiegészíteni.

Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy középiskolai tanulmányaimat a volt aradi Főgimnáziumban kezdhettem el, ahol Simonkai Lajos tíz évig volt tanár, s ez alatt megírta ERDÉLY FLÓRÁJÁ-t, ARADMEGYE NÖVÉNY-VILÁGÁ-t és számos más művét. Itt találkoztam Simonkai működésével először, ahol művei még a román lyceum könyvtárában ma is megvannak, s ezeket a helyszínen tanulmányozhattam. Emberileg atyai jóbarátom — Pataky Sándor (1880—1969) aradi festőművész — emlékezéseim át jutottam közel. Ő ugyanis 11-évesként diákja volt és élénken emlékezett a volt természetrajz tanár társaságában szombatonként tett növényhatározó kirándulásokra.

Simonkai Aradon oktattva beutazta egész belső Erdélyt, mert e célra a gyors marosvölgyi fő vasútvonal a legalkalmasabb volt. Innen járt a dévai Bezsán-erdőbe, ahol annyi különleges tölgyalakot írt le, s innen járta Hátszeg vidékét, a kopár száraz termőhelyek szárazságtűrő tölgyfajait kutatva, ahogy azt Aradhegyalján Ménestől Pankotáig és a Béli-hegységben Borossebes, Borosjenő környékén, a Fehérkörös völgyében is tette. Eljutott a messzi Székelyföld és a kárpátok tájára is. Nagy életművében — ERDÉLY FLÓRÁJÁ-ban — az Index nominum szerint mintegy 3000 növényfajt írt le. A taxonok száma 2276!

Erdély flóraművét magyar nyelven már Benkő József (1740—1814), a tragikus sorsú székely polihisztor is megírta Linné rendszerre szerint. Ennek kézírata az 1849. évi öldöklésben Nagyenyed pusztulásakor a kollégium hamvai között enyészett el a 400 halálos áldozattal együtt, akik a vár falai tövében vannak eltemetve. Ezt az elveszett művet pótolta Simonkai 1886-ban megjelent hatalmas (678 oldalas) műve. Ez máig is Erdély flórájának alapforrásműve.

Az erdész kutatók számára azonban még fontosabb Simonkai másik, 1890-ben Budapesten az Akadémia kiadványaként megjelent HAZÁNK TÖLGYFAJAI ÉS TÖLYERDEI (*Quercus et Querceta Hungariae*) c. műve 10 gyönyörű, művészi táblával, melyeket barátja — Wagner Ágoston — készített. E mű ismerete nélkül tölgykutató el sem kezdheti a munkáját! Már az előszóban megállapítja, hogy a Kárpát-medencében Közép- és Délkelet-Európa tölgyei találkoznak egymással, s így hihetetlen változatos tölgyflóránk.

Simonkai szerint itt a tölgyfajok egymással értékes hibridek tömegét, átmeneti alakokat hoznak létre, melyek Győrffy Barna megállapítása szerint genetikai szempontból a legértékesebbek, mivel *hibridfölnyűk* van! Mint Simonkai mondja — „ezernyi alakban jelennek meg a tölgyeseinkben itt-ott még minap is azok a sajátos tölgykorcsok, azok az ingadozó közbülső „tölgyfajták” és tölgyvarietások”. S valóban így van, aki igazán ismeri a tölgyeinket, már régen tudja, hogy a köztes alakok sokszor nagyobb számban vannak, mint a szülő fajok. Ezt bizonyítja a 8000 darabból álló nagy tölgygyűjtem-

nyünk — a *Herbarium Quercuum Hungariae* — mely jelenleg Sárvárton nyert elhelyezést az ERTI Kutatóállomáson.

A tölgyekkel foglalkozó kutatónak — mint Simonkai írja — „ugyancsak buzgólkodnia kell, hogy ezt a nagy alakváltozatosságot, azt a tudományos kincset, amely tölgyeseinkben ezelőtt szélteben megvolt, kifürkésze és megállapítsa addig, ameddig még akad helyel-közzel régi, egészen át nem alakított természetes tölgyes”. A már kétszer is kialakított „magtermelő állományok” az ilyen, szigorúan védett „in situ” génrezervátumokat kellene képviseljük, s azok szigorú védelme erdészetünk legfontosabb feladata lenne a jövő természetszerű erdőgazdálkodásának kialakítására!

Simonkai megállapítja, hogy a tölgyhibridek mindig az őket környező „tisza” fajú egyedekkel szemben rendszerint a legegészségesebbek és a legszebb megtermett tölgyzsalak. Tapasztalata szerint az ilyen átmeneti alakok nagy gyakorlati jelentőségűek, dűsan virágznak, bőven termenek. *Tulajdonképp ifjú, kialakuló fajok*, melyek a helyi ökológiai körülményekhez a legjobban alkalmazkodtak. Ezért a „gyakorlati férfiaknak, vagyis az erdőgazdasági üzemekben dolgozó szakembereknek kiváló figyelmébe kell ajánlanunk” —írja. Míg a kertészetben, szőlőművelésben és főleg az állattenyésztésben a hibrideknek nagy szerepük van, addig az erdészetünk ennek felismerésére nem jutott el. „És én szívemből kívánom, hogy ez az átvétel a gyakorlatban mielőbb testté váljék, mert a saját „fajtáinkkal” sokkal többre megyünk, ha azokat okos szerűen tudjuk alkalmazni, mint bárminemű más idegen tölgyfajjal.” Kísérleteztünk mi mindenféle fajjal, volt már akácbüvölet, mocsártölgy-, vöröstölgy-kampány, bálványfában látták a megváltót stb, ...de nem kísérletez senki a magunk istenadta tölgyfajaival és tölgyfajtaival — mert azokat mi eddig nem láttuk az erdőtől!”

Íme Simonkai 96 éves tudományos végrendelete, mely eddig pusztába kiáltott szó maradt! „...mielőbb quercetumok alapíttassanak — írja — összes hazai tölgyfajtáink felnevelésére és szemléleti megismerésére.” Az ilyen gyűjtemények nélkül „nem vethetjük meg ésszerűen, s az erdősítési anyag tudatos megválasztásával, magvetés útján újjáalakuló tölgyeseink alapjait.” A főszó, mint írja, oltóágak beszerzésére és leoltására fektetendő és biztos származású makkal, csemetével kell a klóngyűjteményeken kívül populáció-gyűjteményeket alapítani. Ez a munkamódszer most már a göldöllői arborétumban kialakulóban van (csekély 60—70 év késéssel).

Az első világháború után tölgykutatásunk lehanyaglott. A románok vették át a kezdeményezést, hiszen az ő területükre esett Simonkai *locus classicus*-ának jó része. Megértük azt is, hogy a bizonytalan meghatározású *exsiccata*-kat mind a Nemzeti Múzeum, mind az Eötvös Lóránd Tudományegyetem gyűjteményeiben a román C.C. Georgescu akadémikus, kiváló tölgyszakértő kellett revideálja, s erről román nyelven jelentek meg a dolgozatok, Bukarestben. Soó Rezső általában a román kutatók származtatási adatait fogadta el, s szinopszisában is így közölte — kézírataim felhasználásával. Simonkai taxonjai az újabb magyar irodalomban, Soó szinopszisának IV. kötetében közreműködésemmel jelentek meg.

Simonkai igen jó barátságban volt Fekete Lajossal, s a Herkulesfürdőn fellett Qu. Feketei közös kutatásuk eredménye. Hogy Simonkai mennyire összedolgozott a gyakorlati erdészekkel, azt a ERDÉSZETI LAPOK 1886. évfolyamában olvashatjuk. A mai fiatal kutatók sajnos nem veszik a fáradságot, hogy a régi irodalomban elmerüljenek, alig is marad ilyesmire idejük. Pedig az ERDÉSZETI LAPOK a tudományos kutatás számára valóságos kincsesárát jelentenek.

DR. MÁTYÁS VILMOS

A PÜSZTAMARÓTI ERDŐGONDNOKSÁG KRÓNIKÁJA

1945-1948

PANKOTAI GÁBOR

A felszabadulás után az erdészet aránylag gyorsan talpra állott. Az erdészek, erdőmérnökök jelentős része szolgálati helyén maradt és felszaporodott az erdélyi és a felvidéki részekről áttelepült személyzettel. Munkához láttak és manapság elképzelhetetlen körülmények között hozzákezdtek a romok eltakarításához, a holtak eltemetéséhez és a munka megindításához.

Túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy az erdőgazdaság az újjáépítés első éveiben fontos szerepet töltött be. A bányákat az elinduláshoz bányafához, a megrongált vasutakat talpfához, a postai szerveket a kiszaggatott vezeték-oszlopok pótlásához, a budapesti és egyéb városi pékségeket tüzelőhöz kellett sürgősen juttatni. Nem kis mennyiség volt az a faanyag, melyet a romos épületek kijavításához adtak ki az erdészet szervei! (Az összes kitermelés 1945/46. gazdasági évben 6 millió m³ összes fára becsülhető.)

Az erdőhivatalok aránylag kedvezően átvészelték a harci eseményeket. Kivételt képezett *Buda környéke, a Gerecse, a Vértes, valamint a Balaton déli szögletétől a Dráváig terjedő terület*, ahol a front egy ideig megrekedett és rettenetes nyomorúság maradt utána. Ebben az időben az alábbi erdőigazgatóságok működtek hazánk területén: kaposvári, szombathelyi, győri, gödöllői, miskolci, debreceni és a szegedi, a hozzájuk tartozó erdőfelügyelőségekkel és — ahol kincstári erdőbirtok volt, tehát Gödöllőn és Miskolcon — az erdőhivatalokkal.

A 600/1945. sz. törvényerejű rendelet megjelenése után ezek a szervek hozzáláttak az erdők államosításához. Kialakították az állami erdőhivatalokat, ez nagyobb erdőbirtokokon csupán a tábla kicserélésére hagyatkozott, míg kisebb erdőbirtokokat 3—4 ezer ha-os kezelési egységbe vontak össze.

Ezeknek a munkáknak végrehajtása során került államításra a *Gerecse hegységben* elterülő két volt hercegrímási erdőgondnokság is. Mivel ezek Komárom—Esztergom megye területére estek, irányításukat az 1945. előtti illetékesség figyelembe vételével a győri M. Áll. Erdőigazgatóság (továbbiakban *Eig*) látta el. Az államosítást jegyzőkönyvileg — azt hiszem 1945. júl. 1-re — az esztergomi erdőfelügyelő — *Nagy Jenő* erdőtanácsos — el is végezte.

A győri erdőigazgató, *Istvánffy József* 1945. augusztus elején bízott meg a püspötabonyi volt hercegrímási erdőgondnokságból alakult erdőhivatal vezetésével, melyet *augusztus 9-én* el is foglaltam. A gondjaimra bízott erdő, községenkénti megoszlásban az alábbi volt:

Nyergesújfalu 1465 ha állami 140 ha közbirtokossági
 Bajót 494 ha állami 147 ha közbirtokossági
 Héreg 1148 ha állami 92 ha közbirtokossági
 Tehát összesen: 3107 ha állami és 379 ha közbirtokossági erdő.

A hivatal épülete az erdő közepén, a pusztamaróti majortól néhány száz méterre állott. A majorban öt család lakott és egy erdész munkatársam. A lakások kritikán aluliak. Földes szoba, két család részére közös konyha. Az erdőt az ún. vízválasztói rakodón érte el a süttői 760 mm nyomtávú, gőzüzemű erdei vasút, amelynek vonala innen kb. 1 km hosszon a major szélén álló fűtőházhoz és rakodóhoz ereszkedett le. Az erdei vasút a maróti területnek csupán egy jelentéktelen részét szolgálta ki. A nyergesújfalui, bajóti és részben a héregi erdők fája a nyergesújfalui MÁV állomásra gravitált.

A kezelési teendőket hat védkerületvezető erdész látta el. Ezekre tehát fejenként kb. 600 ha terület jutott. Ez alapján véve nem volt sok, de ha számításba vesszük, hogy az egész szolgálatot gyalog kellett ellátni, valamint a család élelmezését valahogy előteremteni, körvonalazódnak a nehézségek. *Telefonunk sehol sem volt* és az ott végzett munkámat mindvégig e nélkül láttam el. (Az erdőhivatali helyiséget és a szolgálati lakás egy részét magába foglaló épület ma is áll. Más részét a gazdasági épületekkel együtt lebontották. A majorból az ott lakók elköltöztek!)

Az erdőhivatal eszközállománya odaérkezésemtől a legszükségesebb — aránylag használható — bútorokból, egy rozszant lovaskocsiból, néhány lószerszámból, egy lejárt üzemtervből, egy üzemképes táskairógéből és egy páncélszekrényből állott. Lovak, erdei szerszámok, szekerek nem voltak. Ami mindenütt volt található: fegyver, lőszer, acélsisak, tányérakna, néhány kiegészítő harckocsi és több eltemetetlen katona holtteste. A legközelebbi orvos

Az Erdőgondnokság személyzete 1947. január 21-én, az Erdőgondnokság épülete előtt! Balról jobbra: Tonka József erdész, Hunyadi József erdészeti üzemi tiszt, Szalay Károly erdőlegény, Németh Ferenc erdész, Pankotai Gábor áll. erdőmérnök, erdőgondnok, Sárkány Ferenc, id. Hunyadi Lajos és Ecsek István erdészek. (Fotó: Tóth Gyula erdész)

és posta: *Nyergesújfalu*, kocsin 14 km, gyalog az erdőn át kb. 9 km. A P. marót—Bajót útnál rosszabbat életemben nem láttam: 1946-ban a víz még egy tányéraknáat mosott ki a burkolatból, ami valószínűleg harcokocsira volt élesítve. Rengeteg ágyúlőszert, aknáat stb. ástunk el. Az erdei vasút pályáját, melyet a harcokocsik széttapostak a süttőiek rövidesen helyreállították. Csemetekertje az erdőhivatalnak nem volt.

AZ ELSŐ FELADATOK

Erdőigazgatómtól annyi utasítást kaptam: menjél ki, szedd össze az embereket és szervezz meg egy erdőhivatalt. (Akkor már négy éve szolgáltam az erdőkincstárt.)

Az „erdőhivatal” személyi állománya a következő volt:

Hunyadi József üzemi tiszt — ma nyugdíjas Gödöllőn.

Németh Ferenc védkerület vezető erdész. (A volt kaposvári igazgató *N.*

Vilmos bátyja.)

id. Hunyadi József vk. erdész

Ecsek István vk. erdész

Tonka József vk. erdész

Sárkány Ferenc vk. erdész

Tóth Gyula vk. erdész nyugdíjas, Bajót.

Majoros Mihály vk. erdész nyugdíjas, Telki.

Ezekén kívül *Szalay Károly* gyakornok, *Balázs István* és *Király János* fogatosok. Mindannyiukra szeretettel emlékszem vissza!

Az első feladatok közé tartozott a megrongálódott *szolgálati lakások* helyreállítása, a személyzet ellátása és beosztása. A harcok során a Héreg-köveshidi erdészház leégett. Németh Ferenc erdész az égő házból apró gyermekeit mentve, megmaradt teheneit vezetve aknatűz és golyózápor közben menekült Héregre. A dámvadasi erdészlakásokat egy üzemanyag hiányában felrobbantott német páncélos súlyosan megrongálta. A legszükségesebb javításokat azonnal megkezdtük. A nehezen összetoborzott mesterembereket fával fizettük. Sok munkát erdészeim maguk végeztek el.

A rendelkezések értelmében az 1944/45 telén kitermelt faanyag a régi tulajdonost illette. Néhány száz eürm tűzifa volt az erdőhivatal területén ilyen. Számba vettük, kiszolgáltattuk. Ugyancsak kitermeltük a személyzet téli tüzelőjét is. A süttői erdészterületén már a nyár folyamán megindult a termelés. Egy budapesti fakitermelő vállalat, az „Általános Faipari RT.” az FM-en keresztül megvásárolta lábon kitermelésre az erdei vasút környékén levő állományokat. Ugyan ez a cég dolgozott még Szilvásváradon is. Megfelelő beszerzői útján budapesti központja előteremtette a fakitermelő munkások számára a szükséges lisztet, sót, zsírt, és a legfontosabb eszközöket. Az eddig tisztán igazgatási teendőket ellátó Eig erre nem lett volna képes. Élelem nélkül munkást nem lehetett kapni, az infláció szédületesen felgyorsult. A pénz teljesen elvesztette értékét. Az igazság kedvéért meg kell jegyeznem, hogy a kitermelő vállalat vezetője *Neményi Ferenc* igen sokat segített a személyzetten is, akinek nem jutott beosztás, alkalmazta. Így került kérésemre 1945 karácsonyán a hadifogságból hazatérő *Palócz József* a cég szilvásváradai üzeméhez.

A személyzet fizetése az illetményfa, és az a kis föld volt, melyet nyomorúságos eszközökkel maga meg tudott művelni. Ez alól természetesen én sem voltam kivétel. Mindenki ki volt éhezve, asszonyaink leleménye és áldozatos

munkája nélkül elképzelhetetlen lett volna a szolgálat. Legtöbben lehasznált katonagúnyában jártunk, melyre civil gombok kerültek.

A REND HELYREÁLLÍTÁSA

Súlyos feladat volt a köz- és vagyonbiztonság helyreállítása, a falopások és orvvadászat megszüntetése. A debreceni kormány felhívására megalakult polgárőrsek és rendőri szervek a községeken kívül nem tudtak hatékonyan közbelépni, de telefon hiányában őket értesíteni sem lehetett. A legközelebb működő rendőri szerv Nyergesújfalun alakult. Vezetője *Lőcsei* őrmester messzemenő támogatását élveztük, amely 1946-ban havi egyszeri látogatásra szorult. Elég baja volt neki a községben, mely főközlekedési út mellett feküdt.

Odakerülésem előtt egy rablóbanda kifosztotta és teljesen kiirtotta a bajnai határban levő tanya (Szabó tanya) lakóit. *Ecsek* István fiát agyonlőtték az orvvadászok, Szabó erdész Dámvasdából elindult, hogy kerületében körnézzon. Többé nem tért vissza. Alkonyattal itt is, ott is megszólaltak az orvvadászok puskái. Akinek ökre, lova volt, kiment az erdőbe és vitte, amit látott.

Elhatároztuk a kormány felhívásának eleget téve a rend helyreállítását. Fegyveres fellépésnél a teljes személyzetemre, de főként a központi beosztásokra számíthattam. Fegyver, lőszer volt elég. Elkezdtük járni az erdőt. Az esetek nagy részében a fegyveresek eldobták a fegyvert és elfutottak vagy megadták magukat. A löfegyver elkobzása után — megfelelő „oktatás”-sal elbocsájtottuk őket. Feljelentésre, bírósági tárgyalásra sem idő, sem mód nem volt. Lassan elterjedt a híre az erdész személyzet kemény fellépésének, és a lövöldözés elcsitult, a falopások lényegesen csökkentek!

A legszántabb orvvadászok azonban még nem vonultak vissza. Ezek ellen valóságos háborút kellett viselnünk, melynek néhány fontosabb epizódját leírom. Egy nap *Ecsek* kolléga orvvadászaton meglepett egy bajóti polgárt. Mikor felszólította fegyvere átadására ez vállához kapta a Mausert és rálőtt *Ecsek* kollégára. Ő viszonzta a lövést, és az orvvadász kezét és állát találta. Tevékeny segítségemre, *Németh Ferenc* erdészre egy reggel rálőtt valaki, midőn háza ajtaján kilépett. A lövés a comb izomzatát ütötte át. A tettetést nem sikerült elfogni.

Mindezek ellenére a küzdelem folytatódott és az elszedett puskák száma szaporodott. Mindannyian fel voltunk készülve, hogy valahol ránk lőnek.

Egy éjszaka — ez már 1946. júliusában lehetett — bezörget hozzánk az egyik legény, azt hiszem *Szalay Karcsi*. „Mérnök úr, tessék jönni Vaddisznóban megtámadták a tiszt urat! Folyik a lövöldözés!” Jó magam, Majoros Miska, egy-kettőre nadrágba bújunk, a Mausereket nem nagyon kellett keresgélni. Rohanás le Vaddisznósba kb. 800 méter a nyíladékon. Mire odaértünk már lezajlott a küzdelem, melyet röviden leírok: A vaddisznói szolgálati lakóházal szemben, azzal párhuzamosan, mintegy 15 m-re volt a gazdasági épület. Az épületben téhen és disznó. A lakóház konyhaajtaja nyitva, csak egy alacsony léces ajtó volt behajtvva. A konyhában egy priccsen aludt *Király János* fogatos. A rablók — két fő — a disznót akarták elhajtani a hidasból. A disznó röffenesre *Király* felébredt és fel akart kelni. Az ágyreccsenés és mozgás megriasztotta a betörőket és belőttek a konyhába. A lövés *Király* lábát találta. A dörrenésre *Hunyadi*, aki a konyhába nyíló szobában aludt kiugrott az ágyból és benyitott a konyhába, kezébe a rövid csövű vadász Mauserral. A géppisztolyos betörő felugrott a tornácra és a konyhaajtón

belőtt, amit Hunyadi viszonzott. A két lőfegyver csöve nem lehetett 2 m-nél messzebb egymástól, a lövések azonban a csodával határosan elkerülték Hunyadit. Az ő általa leadott három-négy lövésből egy a betolakodó kezét érte, mire az eldobta a fegyvert és az ólnál tevékenykedő barátjával futásnak eredt. A találat a maradék vérnyomokból volt rekonstruálható. Megkíséreltük a rablókat üldözni, de leérkezésünkre ezek tért nyerhettek, a vérnyom is megszűnt, sötét is volt, így sikerült nekik kerekét oldani.

A helyzet kezdett megnyugodni. Már-már azt hittük vége a lövöldözésnek és a vadállomány nyugton marad. Csalódtunk! Egy nyári délután az irodából kilépve a Pisznice felől egy lövést hallottam. Vettem a fegyvert és kis kerülővel elindultam a lövés irányába. Nyár volt, 1946 nyara. Rövidesen a szálas állományt és a sűrű szederrel benőtt fiatalost elválasztó nyíladék szélén elfogtam a lövöldözőt. Fegyvere elvétele után elindultam vele az erdőgondnokság felé. Nem számoltam azzal, hogy nem egyedül van, hanem egy „brigáddal” terelik a szarvast a sűrűből. A többiek, akik a hegyoldalon 200—300 méterre tőlünk álltak lesbe, észre vették az esetet és cimborájuk kiszabadítására szörnyű ordításba és lövöldözésbe kezdtek.

Mikor egy lövés fejemtől nem messze fűtyült el, beláttam, hogy nem tréfa a dolog és a nyíladék szélén a harcokból megmaradt lövészteknőben kerestem menedéket. A lövéseket módjával viszonyoztam. Közben foglyom is elvágódott és ahogy figyelmem elkerülte, bekúszott a sűrűbe. Csak annyi történetem volt, mind ami a tárba befért. Az orrvadászok — négyen-öten lehettek — kezdtek bekeríteni, gondolom foglyom kiszabadítása céljából. A szorult helyzetemből Majoros Mihály mentett ki, aki az éktelen lövöldözés hallatára segítségemre sietett. Most már kettesben válaszoltunk a lövésekre. Ellenfeleink vagy belátták, hogy nincs értelme a támadásnak, vagy elérve céljukat, cimborájuk kiszabadítását, felhagytak a lövöldözéssel és lassan visszavonultak. Egyedül az elkobzott fegyver, egy első világháborús Mannlicher maradt meg az esetből.

Evvel az utolsó próbálkozással meg is szűnt az orrvadászat. Legalábbis az erdőgondnokság területén. Helyre állt a rend. 1947 tavaszán egy hosszú szekérre való lőfegyvert adtam át Lőcsei törzsőrmesternek. A szarvasállomány maradványai meg voltak mentve. Fellépésünkre senki külön utasítást nem adott. Úgy éreztük erdészkötelességünk a vadállományt megvédeni. A szarvas az erdő tartozéka, az erdő pedig a mi gondjainkra volt bízva.

A MALLERD ERDŐGONDNOKSÁG

A földművelésügyi miniszter 80 600/1945. sz. rendeletével — nyilván az új szervezetnek előkészítéseképpen — 1945. júl. 1. hatállyal szabályozta az erdőigazgatóságok kerületét és négy erdőigazgatóságot szervezett, u.m. Pécs Zalaegerszeg, Eger és Balassagyarmat (ez utóbbi 1946 végén vagy 47 elején Vácra került).

1946. január 1-ével a kormányzat létrehozta a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemeket (MALLERD). Ennek hatását csak a tavaszi hónapokban éreztük. Három új erdőigazgatóság alakult u. m. Pécssett, Zalaegerszegen, Egerben, és a Gödöllői Eig. Budapestre került. Ha jól emlékszem a Tükör utcában kapott helyiséget. Az erdőigazgató *Sztankó Zoltán* főerdőtanácsos volt. Pusztamarót — azaz az egész Komárom—Esztergom megye Győrtől átkerült Budapesthez! Az „erdőhivatal” név megszűnt, helyette „erdőgondnokság” lettünk!

Az adminisztrációt is megszervezték. Új anyagkönyvelés, leltár és pénznapló, pénzkezelés lépett életbe. Mindezideig könyveltünk mindent úgy, ahogy tudtunk. Az egész adminisztrációt ketten végeztük Hunyadi Jóska és én! Az új szervezet működése a vagyonkezelés szabályozásán kívül két területen jelentkezett: az egyik az ún. *Ajtay Viktor* féle erdőleltár elkészítése, ami a meglévő, lejárt üzemterv és személyzetem segítségével elég megbízhatóan elkészült. A másik néhány ezer m³ házilagos kitermelése és 3000 db talpfa faragása, valamint bányafa termelése. Mindez 1946. első felére esett, midőn az országnak gyakorlatilag fizetési eszköze — pénze — nem volt.

Az infláció nagyságát végkifejletében az alábbi kis példa érzékeltetheti: Minden hó elseje előtt megkaptam az Eig.-tól a jóváhagyott fizetési jegyzéket és csekket, melyre felvehettem a nyergesújfalui postán a pénzt. 1946. júliusában is így volt. Augusztus 1-én — midőn az új forint bejött — lementem a postára az okmányokkal. A postás a számfejtett millpengőket a hivatalos kurzus szerint átszámította forintra és így fizette ki. A nyolc tagú személyzet átszámított fizetése — tessék elhinni, hogy így volt — 6 fillért tett ki az új pénz szerint. A következő hónapban azután már az új fizetési skála szerint kaptuk a fizetést, mely ugyan szerény volt, de vásárló erővel rendelkezett.

1946-ban a termelést pénz nélkül kezdtük meg. A legnagyobb problémát a talpfa faragás jelentette. A környékben talpfafaragó nem volt. Hunyadi kolléga felajánlotta, hogy megpróbál régi munkahelyéről — Kemencéről megfelelő brigádot toborozni. Fáradozásának megvolt az eredménye. Sikerült, azt hiszem hét jó talpfafaragót beszervezni. A nehézségek a fizetés körül jelentkeztek. A dolgozók alapfeltétele a természetbeni fizetés, azaz só, kenyér és szalonna.

A só-szerzés útja a következő volt: tölgy dongafáért a nyergesújfalui kádarmestertől hordókat cseréltünk; a hordókkal elmentünk Sós-kútra (kb. 40 km út) fogattal; a hordók egy részét átváltottuk borra, melyet a másik részbe töltöttünk; a borért a vállalatnál dolgozó tardosi fakitermelőktől megkaptuk a sót.

A lisztet a nyergesi molnártól (*Kürty*) fáért cseréltük. Mivel eddig a sütőben süttöttük a kenyeret, az udvaron kemencét építettünk. Feleségem vállalta a kenyér bedagasztását, bevetését és kiszedését. Így a napi kenyéradag is megvolt. A szalonnát a fakitermelő vállalaton keresztül szereztük meg.

Mivel az előírt talpfamennyiség csak a poligon talpfák kitermelésével volt kihozható, gondoskodni kellett a kirajzolt poligonok szétfűrészeléséről. Tardosról előkerült egy háromszemélyes fűrész. A bakokra kapcsolt talpfarönk alá két fő állt, míg a fűrész üres útján a rönk mellé helyezett pallón álló dolgozó emelte fel. Ezt a legprimitívebb eljárást talán ma nem is tanítják. Vége az, hogy meglett a talpfamennyiség. A MÁV átvevők úgy „szőröztek”, mintha a legkonszolidáltabb időt élnénk.

Lovakat sikerült szereznem, igen jó nyergem is volt, így lassan csökkent a gyalogolási nyomor. Az új erdőigazgatóság kinevezte „felügyeleti tisztemet” id. *Riedl Gyula* személyében. E kitűnő szakember sokat segített, bölcs tanácsaival és azzal, hogy Budapesten sok ügyünket elintézte. Így az 1947-es év már — a körülményekhez képest — jól indult. A MÁLLERD szervezet jól működött, és az erdészetek teljesítették az elvárásokat. *Barlayék* a gazdálkodást helyezték előtérbe, és súlyt helyeztek arra, hogy minden lehető forrás ki legyen aknázva.

A lovak ellenére továbbra is nehézséget okozott a közlekedés, legalábbis igen sok időt emésztett fel. A dolgozóimmal és a környező községek lakóival

jó kapcsolatot sikerült kialakítani, kikből néhány mind a mai napig él. A MÁLLERD vezetése súlyt helyezett az összes bevételi lehetőség — árutermelés kiépítésére. Erre az ösztönzésre két, egyenként 150 mázsás mészkeszket építettünk és a termelésből kikerülő — 7 cm átmérő alatti — ágfával igen sok meszet égettünk és értékesítettünk. A mészégetési tapasztalataimról az „Erdészeti Lapok” 1948. évf. 2—3. számában cikket is írtam. Ugyancsak végeztünk boksa készítést is, a kohászat faszén-szükségletének kielégítésére. A hegykúpon levő somos sűrűkből Tatabánya részére somfa bányász *kalapácsnyelet* készítettünk ezerszámra. Egy megmaradt 800-as szalagfűrészzen kivágásokból előgyártott keréktalpakot, küllőket stb. termeltünk ki.

Az erdőgondnokság 1947. végére kifogástalanul működő termelési egységgé alakult. Az irodai munkát külső szolgálatunk teljesítése mellett Hunyadiával ketten elvégeztük. Hóvégi leszámolásakor az éjfél még az irodában talált!

Erdészeti üzemegészségügyi szempontból figyelemre méltó tanulmányokat tartalmaz az AGROINFORM kiadásában megjelent Információ 1984.4. szám. Az Állami Gazdaságok Üzemegészségügyi Szakbizottsága (ÁGÜSZ) 34 oldalas információs kiadványában dr. Zsögön Éva: Foglalkozási megbetegedések és fokozott expozíciós esetek 1983-ban, különös tekintettel a mezőgazdaságra és erdőgazdaságra, dr. Kákósy Tibor: Vibrációs ártalmak az erdőgazdaságban, dr. Martin János: Erdőgazdasági dolgozók foglalkozási eredetű halláskárosodásának kialakulása és prevenciója című írásait olvashatjuk.

A „kék” füzetként ismert sorozat 1984. 4. számát, tartalmánál fogva — méltán tekinthetjük erdészeti célszámnak is. Éppen ezért illesse köszönet Budai Ágnes felőlös szerkesztőt. Az erdőgazdálkodásban a legtöbb gondot okozó — vibráció, zaj okozta halláskárosodás, kullancs-enkefalitisz — foglalkozási megbetegedést jelentő betegségcsoportra vonatkozó számadatok közel sem megnyugtatóak. Dr. Zsögön Éva tanulmányának 5. melléklete szerint — 1983-ban — a bejelentett foglalkozási megbetegedés 2545, 3,2%-kal több, mint 1982-ben. A mező- és erdőgazdaságban bejelentett foglalkozási megbetegedések száma (a 8. melléklet alapján) — 1983-ban — 422, az 1982. évi 402-vel szemben (4,9%-os emelkedés). A bejelentett (422) foglalkozási megbetegedésekből a vibráció okozta megbetegedések száma volt a legmagasabb, 116 (27,5%), a zaj okozta halláskárosodás 44 (10,4%), a kullancs-enkefalitisz 31 (7,3%). „A növekedés hátterében — állapítja meg dr. Zsögön Éva — ott vannak az egyes munkahelyek kedvezőtlen higiénés körülményei, műszaki állapota, sok esetben a technológiai fegyverem lazulása”. A vibráció okozta megbetegedés — 1981-hez mérten — 41,5%-kal emelkedett 1983-ban. Dr. Kákósy Tibor írja: „Az 1983. évi morbiditási adatok ismeretében nem szorul különösebb bizonyításra az a tény, hogy a vibrációs ártalmak korunk legaktuálisabb, legégetőbb munkaegészségügyi problémái közé tartoznak”. Dr. Martin János a halláskárosodás „kialakulása, valamint a megelőzés szempontjából” elkülöníthető fő foglalkozási csoportok közül első helyen a „styhlfűrész-kezelők”-et és ezt követően az „erőgépkézelők, traktorosok”-at említi, majd nyomatékosan aláhúzza, hogy „A munkavégzés jellegénél és a viszonylag rövid napi beutási időnél fogva az egyéni hallásvédő eszközök közül a sisakkal kombinált fültok előírása javasolható. A megelőzés érdekében nagy figyelmet kell fordítani a védőeszköz rendszeres viselésére.” Az erdészeti üzemegészségügyet reflektorfénybe állító információs kiadvány eligazító, szemléletet és magatartást befolyásoló írásai nemcsak házagpótlók, hanem cselekvésre is ösztönöznek. Dr. Kákósy Tibor megfogalmazása szerint „a megelőzés... csak a műszaki, gazdasági és egészségügyi szakemberek együttes, összehangolt tevékenysége esetén lehet igazán hathatós, eredményes”.

(Ref.: dr. Csötönyi J.)

ADATOK A MAGYAR ERDÉSZETI MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉHEZ II.

ERDÉSZMOZGALMAK, MINT A PARASZTMOZGALMAK RÉSZEI

Fosztogatások, erdőpusztítás, bérkövetelés

Az 1848. utáni erdei mozgalmak elsősorban a parasztmozgalmak részeként jelentkeztek. Az erdők birtokáért főleg az ország északi megyéiben bontakoztak ki erőteljes küzdelmek. A parasztok az úrbériség eltörlése után is természetesnek tartották az erdők használatát. Munkánkban nem minősíthetjük „erdészeti munkásmozgalomnak” a jogtalan követelőzéseket, nyilvánvaló jog sértéseket (pl. vadorzás). Találkozunk egyes forrásokkal, amelyek korábban ezeket is munkásmozgalmi akcióként tüntették fel azért, mert lakossági körökben nyilvánultak meg. Nem szerepeltetjük ezeket, mint ahogy azokat sem, amikor a lakossági ellenszegülés egyértelműen hatósági eljárásokkal szemben nyilvánult meg, amelyek tulajdonképpen a társadalmi továbbhaladást szolgáló jogszabályokat kívánták végrehajtani, feltéve, ha az igazságos módon történt (pl. a feudális jobbágysági viszonyokat felszámoló birtokrendezés, tagosítás stb.). Vannak azonban esetek, amelyek részben munkásmozgalmi, részben politikai mozgalmi eredetűek. Ilyeneket abban az esetben közlünk, amikor a munkásmozgalmi jelleg dominál.

Swieciny Frigyes kassai kerületi miniszteri biztos és *Bordolo altábornagy*, kassai területi parancsnok 1850. május 7-én közös jelentésben számoltak be *Geringernek* Zemplén megyei hivatalos útjukról. Ebben szerepel, hogy a parasztok *semmibe sem veszik az erdők tulajdonjogát*, köztulajdonnak tartják mint a legelőt vagy a vizet. Akiknek az erdőállomány megvédése nem szívügyük, elnézik, hogy *felgyűjtják az erdőket*, hogy így legelőhöz jussanak. *Zarka Sándor* Vas megyei alispán, 1849. március 29-én, Szombathelyen kelt jelentésében — melyet *Rohonezy Ignác* királyi biztosnak küldött — leírja, hogy a volt jobbágyság az urasági erdőkben *erőszakos erdőfoglalásokba* kezdett. Ezért négy helyséből állítottak parasztokat a fenyegető törvényszék elé. Vas megye közigazgatási jegyzőkönyve 1849. szeptember 1. és december 31. között feljegyzi, hogy *gróf Erdődy Kajetán* bepanaszolta volt jobbágysait, mert *magánerdejében több rendbeli kicsapongások* voltak. *Gróf Batthyány Gusztáv* makkoltatás bitorlásával tett kihágásokról írt feljelentést, a vele miiek viszont arról tettek panaszt, hogy a földesúr az őket illető erdőben állandóan ölfát vágtak és a makkoltatást csak fizetésért engedi meg.

Gróf Apponyi Lajos, 1849. július 5-én Nagyszombatból azt írja, hogy a lakosság „kommunistikus” magatartást tanúsít, amely alatt többek között azt is értette, hogy *fosztogatják az erdőket*.

Július 17-én, *Piacsek Károly*, Trencsén megye kormánybiztosa tesz jelentést, hogy a megye több községében a volt jobbágyságok *borzasztó módon pusztítják az erdőket*. A hatóságok szigora kegyetlenül sújtotta a „tetteseket”. Aki fát hordott el az erdőből, borzalmas büntetésekkel sújtották. A basáskodó hivatalnokok a legkisebb kihágásért is megbotoztatták a parasztokat. A basáskodást azzal magyarázták, hogy ez a vidék „teljesen kommunisztikus” szellemű”, ahol a lakosok 160 000,— Ft összegű kárt okoztak az uradalomnak. Az erdőfoglalások miatt többször katonaság vagy csendőrség bevetését kérték és összetűzésekre került sor. *Villecz Ignác* ungvári kerületi főispán 1850. január 8-án azt jelenti, hogy sokszor egész községek igényt emelnek olyan

erdőkre, amelyek eddig a földesúré voltak, különböző fenyegetésekkel és túlkapásokkal veszélyeztetik a magánosok, sőt az állam vagyonát is. Okmányokat mutatnak fel, amelyeknek eredetiségében kételkedni kell.

„A hamis okmányok nyilván olyan egyénektől erednek, akik abból akarnak hasznot húzni, hogy a társadalmat a vagyonbiztonság veszélyeztetésével nyugtalanítják. 1850. december 29-én, gróf Forgách Lajos földbirtokos levelet küldött Észak-Szabolcs megye főnökéhez a parasztok harcáról a földesúri jogok ellen. Ebben leírja, hogy az év kezdete óta hétszer gyűjtötták fel Pál-cán az erdőmester lakását, azután következett a szentmártoni vadász istállója. A zendülők fenyegető leveleket küldtek, megtámadták a vadászt, megverték az uradalom alkalmazottját, tóba vetéssel fenyegették meg, egynek beverték a fejét, majd rálöttek a vadászra. „Mi vár majd reám — írja a földesúr —, ha a körülmények által kényszerítve, tagosítani kívánnám birtokaimat...?”

Külön fejezetet igényelhetne a Trencsén és Nyitra megyei községek harca az erdők birtoklásáért. Neszluzsa községben 1850-ben, csaknem három hónapon át katonaság őrködött azon, hogy meggátolja az erdei kihágásokat, illetve azokat megtorolja. 1851. február első napjaiban azután újabb zavarások történtek. Tíz csendőr szállt ki a községbe, hogy a korábbi rendzavarókat letartóztassa. A parasztok azonban kaszákkal felfegyverkezve fogadták a hivatlan vendégeket, megtámadták őket, akik ezután meghátráltak. Egy újabb jelentés — február 17. —, amely egészen a belügyminiszterig jutott, már azt írhatta, hogy „...Neszluzsa községe a csendőrség elleni erőszak, a községi bíró bántalmazása és erőszakos eltávolítása, valamint újbóli erdőháborítás vétségét követte el, a katonai hatalom gyors közbelépése azonban annyira megfélemlítette a község és környék »rosszérzelmű« parasztjait, hogy a csendőrséggel való további összeütközéstől nem kell tartani”. A mozgalmakban részt vevőket bíróság elé állították, akik a csendőrséggel is szembeszálltak, a pozsonyi hadbíróság elé kerültek (4). Az erdőfoglalásoknak azonban nem lehetett véget vetni. 1851. április 26-án, az 5. csendőrezred 3/5 szakaszának jelentése az erdőfoglalásokkal kapcsolatban megállapítja, hogy össze-tűzések után a nép kijelentette, hogy az erdő az övé, ezért már évek óta pereskedik az urasággal, de az ítéletet nem hajlandó bevárni, mert az uraság megcsalja őket, eladja az erdőrészeket. Ha pedig a nép fát merészel hozni az erdőből, azt elkoboztatja.

1857. november 13-án Budáról a kormányzóság javaslatot kért a helytartósági osztályoktól dologházak felállítására, hogy a közbiztonságot helyreállítsa. Ebben olvasható, hogy amíg a dologházakat nem valósítják meg, ágenseket, bizalmi embereket kell alkalmazni, különösen a mező- és erdőőrök rablásokra hajlamos rétegével szemben. Erre a rétegre nagy figyelmet kell fordítani. és arra kell törekedni, hogy a pásztorkunyhókat összpontosítsák, a bentlakókat nyilvántartsák, és egyet a többiekért is tegyenek felelőssé.

1853. december 14-én Pestről olyan jelentés kelt, hogy egy Gyöngyösy Imre nevű ügyvéd a parasztokat a földesúr ellen izgatja, azzal, hogy foglalják el a földesúri legelőket és erdőket. Izgatásai és rossz tanácsai által fokozza az elégedetlenségüket (5).

1858. február 27-én Neubauer Ferenc bányakapitány jelentést tett Coronini altábornagynak az államvasút és a bányászok közötti viszályról. A terjedelmes jelentésből csak azt emeljük ki, hogy megszüntették a munkások ingyen való faellátását, ugyanakkor a béreket manipulálták. Szó szerint idézünk a jelentésből: „A munkások panaszai néhány hónap után nem ismétlődtek meg.

Csak Ferencfalván történt legutóbb *ellenszegülés, az ottani erdőmunkások magasabb béreket követelnek*" (6).

Az eddigiekben kihágásokról, szembeszegülésekről volt szó, ezeket igyekeztünk együttesen tárgyalni ebben az időszakban.

Zendülések, „lázítások”

Ilyenekről már 1854-ből is tudunk, amikor *Farkas Károly* szolgabíró jelentést küldött Borsod megye főnökéhez. Az történt, hogy Mályinka és Tapolcsány lakosai a *Szathmáry* család erdőbíróját és a vasgyári erdőkerülőt elfogták, jogosan bírt fegyvereiket elvették, a „letartóztatottakat” vasvillák között vették őrizetbe. A jelentés szerint az urak „segedelmet keresendők” életveszély közt menekültek. A csendőrség nagy erővel vonult ki. „A zendülés fő résztvevőit bíróság elé állították.”

A parasztek erdőfoglalásai visszatérő témák. A tyerhovai parasztek már 1854-ben birtokukba vették a gbelláni uradalom (Trencsén m.) erdőit és legelőit. Az uradalom fegyver használatával sem tudta megakadályozni, hogy az egyik erdőrészt teljesen ki ne termeljék. Ezzel az uradalomnak 30 000 Ft kárt okoztak. A megye a rend fenntartása érdekében azt kérte, hogy a csendőrpáncsnokság helyezzen csendőrsőt el. „Az erdőpusztítások megakadályozására viszont úgy intézkedett, hogy a vitás erdők a község és az uradalom közötti viszály elintézéséig zár alá vétessenek. A zárlatot a megye megfelelő módon ki fogja hirdetni és annak csendőri sgédlettel ad nyomatékot.” (7)

Ezzel kapcsolatos, hogy Bihar megyében több falu lakossága fel akarta osztani az erdőket. Emiatt az elkövetőket hadbíróság elé állították. A föld- és erdőosztó törekvések résztvevői, ezek a „nyugtalan fejű parasztek” olyan híreszteléssel voltak, hogy Kossuth feleségül vette az orosz cár húgát és majd tavasszal, az orosz seregek élén, bevonul Magyarországra és az urak földjét majd felosztja a parasztek között (8).

1860. december 27-én, Oroszlányból jelentette a jegyző és a bíró, hogy a nép fellázadt és segítséget kérnek. A jegyző és a bíró elmenekült, de „ki tudja, a legközelebbi éjjel még mi történend, mert a helybéli vadászokat is felakasztással és más effélével fenyegeti a söpredék nép” (9).

1861-ben gróf *Barkóczy János* Kelecsény községi birtokának tagosításakor, a megyei tisztviselőket a nép ellenszegüléssel fogadta, „sőt a lakosság a szabadság elharapódzott elveit eltanulva” pusztítani kezdték a földesúri tulajdont képező erdőségeket. Az erdőfelügyelő személyzetét lefegyverezték, „oltalomképtelenné tévük”. Csak a katonai karhatalom kivezénylése és bírói küldöttség kiküldése tarthatott rendet (10).

„Rettentő communisticus merénylet, alattomos népbujtogatók”

1862. április 10-én *Ambrózy János* főispán helytartó azt jelentette Komáromból, hogy a gutaiak az uradalomtól elfoglalták a kisebb királyi haszonvételeket, a nádlást és az erdőt. Bár már egy évvel ezelőtt is ez történt, a katonai karhatalom nem járt sikerrel, mert a komáromi várórség ehhez túl kis létszámú volt. A gutaiak azonban szünet nélkül dacoskodtak, úgy hogy megzabolázásukra ismét katonai karhatalom bevetését engedélyezték. A karhatalom április 8-án megkezdte működését. A gutaiak azonban a „sok évek óta beléjük rögződött eszme mellett” szálltak sikra, ellenszegültek a karhatalomnak, minek következtében a főcinkosok közül huszonegyet elfogtak és

átadták őket a haditörvényszéknek. A jelentés szerint „a nép azóta csendesebb” [11].

Hasonló esetek miatt 1862. március 3-án a Bács-Bodrog megyei Almáson zendülés tört ki. Letartóztatták a város bíróját, *Horváth Jakabot*, mert rávette a lakosságot arra, hogy menesszen küldöttséget Pestre. Letartóztatásának hírére a nép fejszét, vasvillát ragadott, a városházáról kiszabadította a bírót, a kiküldött járási esküdtet pedig elüldözte. A városházáról ezután kilökték a jegyzőt és annak helyettesét, meg egy csendbiztost. A zendülés megfékezésére katonaságot vetettek be. Úgy látszott, hogy ez az akció sikerült, ezért a karhatalmat kivonták Gutáról. Május 20-án azonban Ambrózy már hat század katonaság kivezénylését kérte és hadbíróság felállítását is, mert a makacskodó lakosság és a bujtogatók megfékezésére, megbüntetésére nem talált más lehetőséget. [12]

1864. július 27-én a középszolnok megyei főispáni helytartó azt jelentette, hogy Bréd községben a lakosok az erdőt és a legelőt tilalmas erőszakkal birtokba akarták venni. Előzőleg tömeges értekezletet tartottak volna. *Bacsó László* felügyelő gazdatisztet, aki három erdőkerülővel meg akarta akadályozni a „merényletet”, példátlan kegyetlenséggel megölték. A „vagyon- és személybiztonságot veszélyeztető konok merényletnek kiderítésére, s illetőleg a fölöttesek s netáni lázítók kipuhatolására” az első alispánt küldték ki. A vezetése alatt álló vizsgálóbizottságot a felbőszült parasztok megtámadták. Ki kellett vezényelni a Zilahon állomásozó császári-királyi katonaságot, csendőrséget és megyei közbiztonsági személyzetet, hogy a „bosszút lehelő vadcsapatot” ellensúlyozzák. Ötvenegy személyt tartóztattak le, őket börtönbe vették. A hatóságok „rettentő communisticus merényletnek” tartották és minősítették az eseményeket, sőt „alattomos népbujtogatók egyikének” tulajdonították, akinek személyét és hollétét viszont nem sikerült felfedezni. Az ügy kapcsán érdemes idézni a jelentés befejezését, ami így hangzik: „Ebből, valamint a naponként szaporódó erdő- és legelőelkülönítési perekből, amelyek mind megannyian zajosan kezdődnek, őszintén azt következtetem, hogy a nép között ezen nyugtalanság magvát kártékony bujtogatók hintették el, kik azonban a népszerűség leple alá menekülve, eddigelé hatóságilag utolérhetők nem lehettek, de kiket felfedezni és minden tehetségeiktől megfosztani igyekezhvén, e tekintetben alkalmas módon intézkedni el nem mulasztottam.” [13]

A Veszprém megyei Szentgálon 1865. január 5-én hasonló eset ismétlődött meg. Egy megyei karhatalommal végrehajtott vizsgálat során agyonverték *Gombás Lajos* földbirtokost, a községi erdő zárgondnokát, mivel a parasztok nem akartak belenyugodni erdőhasználatuk korlátozásába. Gombás Lajos az erdei kihágások elkövetőivel szemben igen szigorúan járt el, őket feljelentette a politikai hatóságoknál is. Kötelességének érezte, hogy az erdő védelmében — ha kell — pandúrok segítségét kérje. Ők sem tudták azonban megakadályozni, hogy a felbőszült sértettek kézre ne kerítsék. Addig verték, amíg bele nem halt. A katonai bíróság a résztvevők közül 33 személyt azonnal halálra ítélt. Az ítéleteket később 12—20 évi börtönbüntetésre enyhítették. [14]

Külön kell szólnunk a faizással kapcsolatos mozgalmakról. Faizásnak nevezték a jobbágyok haszonvételeit a földesúr erdejében, ami tűzifára és épületfára terjedt ki. Az 1848. évi X. törvénycikk lehetővé tette a per útján való elkülönítést, de az úrbériség megszüntetésével ez a jog továbbra is érvényben maradt. Ez annyit jelentett, hogy az úrbéresek a földesúr erdejéből haszon-

vételüknek megfelelő községerdőt alakíthattak ki. Ebből igen sok összetűzés származott.

Rohonczy Ignác királyi biztos 1849. március 20-án Sopronban rendeletet adott Sopron és Vas vármegyék lakosai számára, amelyben többek között a faizással kapcsolatban is leszögezi, hogy nem szűntek meg a volt földesúr és jobbágysai között fennállott közös viszonyok. Tilos tehát az önkényes jogbirtoklás, a járási tisztviselők felelősek a rend és a törvény erejének fenntartásáért. Ha tömeges jogbitorlás történik, azt *vétkes zendülésnek* kell tekinteni. Ilyen esetben a járási szolgabíró meg fog jelenni és iparkodni fog az elcsábitott lakosságot felvilágosítani. Ha ez nem sikerülne, akkor fel fogja szólítani a felelős elöljárókat, hogy nevezzék meg a *kontatókat, azaz felbujtókat*. Ha ezeket meg nem nevezik, őket állítják törvény elé, mint maguk is bűnösök. Ha a zendülők ellenszegülnek, a megye házi erejét vetik be elfogatásukra, ha ez sem vezetne eredményre, a császári-királyi katonaságot fogják bevetni. „Tudhatják pedig azt is, hogy azon helység, amely a császári katonaságnak mer ellenszegülni, bizonyosnak tarthatja a tűzzel-vassal vég elpusztítást.” [15]

1850. március 14-i dátum alatt szerepel, hogy Mosóc község (Turóc megye) panaszt tett a *báró Révay* uradalom ellen, mert az megfosztotta őket a faizástól és bírói végrehajtással fenyegette meg őket az okozott „erdei károk” miatt. Ugyancsak faizás dolgában ír egy 1852. december 31-i kassai csendőrijelentés. Ebben olvasható, hogy a Gömör megyei Kelemér község panaszt tett egyik földesura ellen, mert megtagadta a faizást. A megyefőnök bíróság elé utalta az ügyet, de mint ismeretes, a bíróság előtt a paraszt nem kap igazságot. Egy pozsonyi jelentés 1854. április 6-án arról számol be, hogy Trencsén népét felizgatta a faizással kapcsolatban kialakult helyzet. A földesurak ugyanis a faizásért ellenszolgáltatást követelnek. A jelentés ellenállást helyez kilátásba. 1854 júniusában a Zemplén megyei ruszin községek szabad és korlátlan faizást követeltek maguknak és azt az uradalmi erdőkben igénybe is vették anélkül, hogy az uradalomnak ellenszolgáltatásokat teljesítettek volna. Pestről jelentették 1862. július 26-án, hogy a tapolyai járás zsellérei, miután felsőbb helyről kérték, hogy az úrbéresek módjára az uralkodó őket is szabadítsa fel, mintegy ezren összecsoportosultak, több földet és erdőrészt követeltek maguknak. A tömeg egyre jobban felizgatta magát, amely zavargásokhoz vezetett. Ennek okát a hatóságok abban látták, hogy „a Bécsből hazajött küldöttek ámiták csáb reményekkel a tömegeket, vagy valami pénzhajhászó demagógok zavarják a tulajdonról fogalmakat a legdurvább communisticus agitatiókkal.” **Hlaváts János**, Sáros megye főispáni helytartó 1863. január 24-én azt jelentette, hogy a zsellérek megtagadják a munkát és felsorol több esetet, amikor a földesúr faizási joguktól megfosztotta őket. A faizás használatáért évi 104 napi gyalog szolgálmányt teljesítettek, most pedig különböző fenyegetésekkel igyekeznek őket zsarolni. [16]

„A kimenetel gyászos lön...”

A földek felmérésével és tagosításokkal kapcsolatosan az erdőből is élő falvak népe sokszor megmozdult. 1859. augusztus 14-én Sopronból a helytartósági osztály azt jelentette a főkérmányzóságnak, hogy a Tolna megyei Pálfa lakossága ellenszegült a tagosítás végrehajtásának. A végrehajtó bizottságot kétszer megakadályozták feladatuk megoldásában, mire a soproni úrbéri fő-törvényszék katonai karhatalom kivezénylését kérte. Ugyanez történt az Abaúj megyei Nagyida és Szeszta községekben. Az ónodi zselléreket az 1859 augusztusi tagosítások következményeként birtokháborítás miatt 14—14 napi elzárásra ítélték. A Borsod megyei Jákfalván 1860. május 9-én vasvillákkal és

dorongokkal támadtak a földmérő bizottságra. A megfutamodott bizottságot a vasvillás parasztok üldözőbe vették. A csendőrségnek kellett beavatkoznia, ill. letartóztatásokkal véget vetnie az ellenszegülésnek. A Zala megyei Erdősfán a tagosítás után véres összetűzésekre került sor. Amikor a csendőrség több lakost letartóztatott és őket Letenyére akarta szállítani, a felfegyverkezett zendülők kiűzték a faluból a hivatalnokokat és a csendőröket. Ezekután egy század katonaság és egy szakasz csendőr szállta meg a községet. A szokásos letartóztatások, bírósági ítéletek következtek. A Gömör megyei Redova faluban a katonai karhatalom jelenlétében is ellenszegültek a birtokrendezésnek. Súlyos összetűzésekre került sor. Négyen súlyosan, tizenöten könnyebben megsérültek. A lázadást csak egy kassai zászlóalj tudta letörni. Ellenszegültek a Gömör megyei Oldalfalván, a Komárom megyei Muzslán és Kuralon. [17]

1860. június 8-án kelt az a jelentés, amely leírja a *véres magyargyepesi lázadást*. A telekkönyvi helyreigazítás és vizsgálat céljából érkezett bizottságot — fenyegető előjelek miatt — már eleve 17 csendőr kísérte. Az összegyűlt tiltakozó lakosság elkeseredett hangulatban ellenszegülésének különböző harcias jeleit adta. A lázongó tömeget nem tudták megfékezni. Háromszori figyelmeztetésre sem csitult és oszlott szét a tömeg, sőt egyre nagyobb lett a lázongás mértéke. Nyílt lázadás tört ki: a nép előszedte a baltákat, vasvillákat, dorongokat és nekiment a csendőrségnek. A csendőrök szuronyrohamra indultak, majd belelőttek a tömegbe. „*A kimenetel gyászos lőn, — írja a jelentés — illetőleg olyan, minőt fellázadt nép érdemel. Vagy 3 paraszt halva maradt a támadás helyén, számosan megsebesítettek. Több cs. k. csendőr ütésekkel kapott.*” A magyargyepesi lázadásban hat falu lakossága vett részt. Végül a megyefőnökök katonasággal sikerült „rendet teremtenie”. Hasonló okból ellenszegülések voltak Forrószegen, Oláhhódoson és Farkaspatakon. [18]

1866. október 4-én a győri püspök, *Simor János* Pinnyéd községbe katonaság kirendelését kérte a tagosítás végrehajthatóságához. Eddig a lakosság többször ellenszegült, *elzavarta a megyei fegyveres erőt is*. Ezután a megye a helytartótanácstól kért fegyveres karhatalmi segítséget, de hasztalanul. Ebből az időből is több ellenszegülésről, kisebb-nagyobb zendülésről szólnak a különböző jelentések. Zala megyében, Lippahócon, Gánicsán, Bellatincon, Deklezsinben és Izsákocon voltak megmozdulások. Trencsén megyében a főispán a gbellán-óvári vidékre kért katonai karhatalmat. A főispáni vélemény szerint „...az ottani lakosok között sok lévén, kik semmi egyébből meg nem élnek, mint csakis abból, amit saját vagy idegen erdőből elsajátítanak, jogcím megkülönböztetése nélkül”, az uradalmat a volt úrbériségtől téráldozatokkal is sürgősen szét kell választani. Gömör-Kishont vármegyében már 1865-ben is csak katonai karhatalom védelmével lehetett biztosítani a mérnök munkáját. 1866-ban ismét katonákat kell vinni az ottani Gócs községbe. 1867 februárjában csak egy vadászszázad kivezénylésével lehetett letörni a makacs ellenállást a Bihar megyei Pestere, Esküllő, Ürgeteg és Kalota községekben. [19]

A kiegyezés utáni erdészeti munkásmozgalmak általában az agrárszocialista mozgalmakba beépülve jelentkeztek. Ezeknek részletes taglalása önálló tanulmányt igényelne. Befejezésül mindenesetre meg kell említenünk, hogy az erdészek évszázados küzdelmei is hozzájárultak ahhoz, hogy a huszadik század elejére elkerülhetetlenné váljék „Az erdőmunkásokról” szól 27. törvény-cikk kiadása, melyet 1900. december 14-én szentesítettek és amely 1901. május elsején lépett életbe.

DR. HILLER ISTVÁN

JEGYZETEK

- [4] Részletesebben lásd: Munkások és parasztok mozgalmi Magyarországon 1849–1867. Íratok. Összeírójt. és szerk.: *Sashegyi Oszkár*. Budapest, 1959, Akad. K., p. 24, 80, 83, 88–90, 102–103, 135, 137 – *Gróf Attems Henrik*, a pozsonyi katonai kerület miniszteri biztosa jelentése a magyarországi helytartóság főnökéhez a neszluzsai zavargásokról.
- [5] Munkások és parasztok ... p. 150–151.
- [6] U. o. p. 213–216.
- [7] U. o. p. 227–228.
- [8] U. o. A helytartósági osztály jelenti a kormányzásnak, hogy a csökmői parasztok *Kosuthot* várják és a földosztásban reménykednek. p. 234–235.
- [9] U. o. p. 328–329.
- [10] U. o. *Gróf Pálffy Móric* helytartó elrendeli a megyei és kerületi kormányzóknak, hogy a népnek, főképpen közjogi kérdések megoldása iránti hangulatáról tegyenek jelentést. (Kivonatok a beérkezett jelentésekből.) p. 354–358.
- [11] U. o. p. 356, 391–392.
- [12] U. o. p. 389.
- [13] U. o. p. 446–447.
- [14] U. o. p. 447.
- [15] U. o. *Rohonczy Ignác* királyi biztos hirdetménye: „Rendelet Sopron és Vas megye lakosai számára”. p. 78–80.
- [16] U. o. p. 108–109, 152–154, 161–163, 396, 398, 394–395.
- [17] U. o. p. 278–279.
- [18] U. o. A szolgabírói hivatalnál felvett jegyzőkönyv a magyargyepesi ellenállásról a földméréssel szemben, 1860. május 29. *Tenke* – *Pál Rudolf* reklamációs biztos jelentése a nagyváradi reklamációs felügyelőséghez a magyargyepesi lázadásról. 1860. június 8., *Mikó-Lázur*. p. 279–281.
- [19] U. o. p. 463–464, 464–465.

A pozsonyi „Priroda” könyvkiadó vállalat gondozásában 1985. évben jelent meg szlovák nyelven az „Erdővédelem” („Ochrana lesa”) c. szakkönyv.

A szerzői kollektíva vezetője *dr. Miroslav Stolina*, az erdészeti tudományok doktora, a zólyomi erdészeti és faipari főiskola tanszékvezető egyetemi tanára. A szerzői közösség tagjai Csehszlovákia, Lengyelország, Bulgária és Magyarország szakemberei. Magyar részről *dr. Igmándy Zoltán* tanszékvezető egyetemi tanár és *dr. Bencze Lajos* ny. tanszékvezető egyetemi tanár működött közre a könyv megírásában.

A mű tulajdonképpen erdővédelemtan rendeltetésű szakkönyv, amely elsősorban a felsőfokú erdészeti tanintézetek (egyetemek, főiskolák) hallgatói számára íródott, de jellege és tartalma, illetve a benne felhalmozott korszerű ismeretek folytán jól szolgálja a gyakorlati erdővédelem érdekeit is.

Az erdővédelem ebben a tankönyvben olyan alkalmazott tudományágként kerül bemutatásra, amely az erdő károsítását mint az erdei ökoszisztémában lejáráó sajátos biocénótikus folyamatot vizsgálja, feltárva annak sajátosságait és okozati összefüggéseit. Ebben a folyamatban ítéli meg a káros tényezők tulajdonképpeni funkcióját, előfordulásuk feltételeit és aktivizálódásuk okait. Vizsgálja és meghatározza az erdő ellenálló potenciálja szabályozásának lehetőségeit, valamint a káros tényezők erdőre gyakorolt hatásának kiküszöbölését.

Az erdővédelemtannak ekként megfogalmazott koncepciója tette lehetővé az igen eltérő problémák egységes egészbe való összefoglalását annak ellenére, hogy a megoldott kérdések némelyikének az egyes európai országokban különleges jellege van, aminek hátterében sajátos természeti és gazdasági feltételek állnak. Ezeket a sajátos jellegzetességeket azonban nem sikerült teljes egészében figyelembe venni, mert meghaladták volna a könyv terjedelmét. A kitűzött cél azonban az volt, hogy a szerzők rámutassanak azoknak a problémáknak lényegére, amelyek a különböző földrajzi körzetekben azonosak: és ez sikerült!

Az erdővédelemtan egyébként az utóbbi években tudományos kutatómunkával feltárt legújabb ökológiai ismeretekre és összefüggésekre alapoz. Mondanivalója, ismeretanyaga elsősorban az erdőkre vonatkozik, de közvetlenül érinti a tájgondozás és az ember természeti környezetének problematikáját is, amivel kapcsolatban az erdővédelemnek különleges jelentőséget kell tulajdonítanunk.

A 480 oldalas könyvet számos kimutatás és grafikon, valamint sok szemléltető fényképra teszi áttekinthetővé és közérthetővé. Tekintettel arra, hogy a könyv a legkorszerűbb ismeretanyagot öleli fel, kívánatos és célszerű lenne magyarnyelvű kiadásának meggondolása, illetve megvalósítása.

Dr. Molnár Sándor

CSEMETEKERT — ERDÉSZETI CSEMETETERMELÉS

Nagyon jó időpontban, — még a tavaszi csemetekerti munkák beindulása előtt — márciusban jelent meg és került a könyvesboltokba ez az igazán időszerű, mindennapi használatra alkalmas kézikönyv. Nem tudományos igénnyel készült, nem a téma teljeskörű részletes feldolgozása. Ehhez kötetekre lett volna szükség. Sokkal inkább a hazai csemetetermesztés néhány elismert, gyakorlati szakembere több évtizedes tapasztalatainak rövid, szabatos összefoglalása.

Az alapműveletek ismertetésénél felhívja a figyelmet azok céljára, elvégzésük, vagy elmaradásuk esetén nyert előnyök vagy származó hátrányok keletkezésére. Fontosságuk, elmaradhatatlanságuk így válik egyértelművé. Teljesen újszerű, a fajokénti növetér — szabvány előírások — és az 1 kg-ban levő magdarabszám ábrázolása. Az egyes fajok terméssperiodicitásából eredő csemetehiányok csökkentésére javasolt alávágási módszerek kiterjedtebb alkalmazást érdemelnének. A burkolt gyökérzetű csemetenevelés — bár valóban csak 5% körüli volumenű — még néhány oldal terjedelmet megérdemelt volna. A kiemelés — vermelés — iskolázás — munkaszervezés és növényvédelem fejezetekben az örökervényű szabályok hangsúlyozásával sürget azokat alapvetően fontos betartására, de olyan újszerű és jól bevált módszereket is javasol, amelyeket eddig csak néhány csemetekertben alkalmaztak.

A 43 fajaj és 13 cserjefaj szaporítóanyag termelését ismertető gyakorlati kézikönyvet minden csemetekertet kezelő szakember polcára csak ajánlani tudom.

Dr. Dobroszláv Lajos

Szenior Konferenciát tartott az MTSZ Szeniorok Tanácsa június 20-án két plenáris és öt szekciósülésben. A konferencia elnökeként *dr. Osztrovski György* akadémikus arra hívta fel a figyelmet, hogy a mai nyugdíjas realitás milyen mélyen érinti az időket ért meg, milyen erőfeszítésekkel építette újjá a második világháború által rombadöntött országot, s ma mekkora hátrányokat szenved.

Első előadónak *dr. Tóth János*, az MTESZ főtitkára tárgyalás céljából tűzte a szenior műszaki, gazdasági, agrár- és természettudományi értelmiség helyzetének feltárását, az őket sújtó nehézségek elhárítására irányuló javaslatok kidolgozását a közelgő közgyűlés megfelelő előkészítése érdekében. Ezt követően *dr. Majoros Sándor*, a Szeniorok Tanácsának elnöke beszámolt a tanácsnak eddigi, rendkívül széleskörű tevékenységéről.

Felszólalt a nyitó ülésen *Szentágothai János* akadémikus és egy, az öregedés komplex problémáival foglalkozó, nemzetközileg kitárgyalta anyagból kiemelte azt a megállapítást, hogy 60—65 életév az operatív vezetőképesség felső határa, az ez után még fennmaradó alkotóképességet tanácsadással lehet működtetni. Ennek elfogadtatását az ilyenaját csökkenő önismeret sajnos gyakran megnehezíti. Másik felszólalóként *dr. Csehák Judit* miniszterelnök helyettes kifejtette, hogy az időskorúak problémái nem oldhatók meg csak államilag, szükség van a társadalom közreműködésére is. Erősen korosodó társadalmunk teljesen új helyzetet teremt, a jelenség mozgásirányításait, igényeit, életstratégiáját most tanuljuk és a kérdések megvilágítása, értelmezése csak maguknak az idős korúaknak tevőleges segítségével lehetséges. Ezért üdvözölte nagy örömmel a konferencia megrendezését, amelyben kezdetét látja az időskorúak tömegesen jelentkező sajátos kérdéseinek rendezésére irányuló munkának.

Az I. szekciósülés a szeniorok tudományos tevékenységének lehetőségeivel foglalkozott *dr. Kovács István* akadémikus vezetésével. A II. a társadalmi beilleszkedés, tevékenykedés kérdéseit vitatta meg *dr. Soós Gábor* ny. államtitkárral, a III. a szeniorok életszínvonalát és szociális problémáit vizsgálta *dr. Bartos Istvánnak*, az Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság vezetőjének segítségével, a IV. a sokat jelentő foglalkoztatás helyzetét vizsgálta és dolgozott ki erre vonatkozó javaslatokat *dr. Polonkai János*, az SZVT főtitkára összefogásában. Végül a legsúlyosabb nehézségeket az V. szekcióban az aranydiplomás mérnökök helyzetét tárgyaló ülés vette számba *Merényi János* ny. egyetemi docens vezetésével.

A záró, plenáris ülésen a szekcióvezetők röviden ismertették az egyes üléseken elhangzott fontosabb megállapításokat, javaslatokat. A konferencia teljes anyagát a szövetség írásos összeállításban küldi meg a résztvevőknek és terjeszti majd a közgyűlés elé.

Jérôme René

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK

Rovatvezető: Gáspár-Hantos Géza

Az Erdőrendezési Szakosztály az Erdészettörténeti Szakosztállyal közös szakosztályülést rendezett Sopronban az egyetem központi könyvtárában. Az ülés témája az archív üzemtervtár létesítése volt, amiről tájékoztatást *Halász Gábor* az Erdőrendezési Szakosztály vezetője adott. Az archív üzemtervtár alapját azok az 1955 után készült lejárt érvényű erdőgazdasági üzemtervek főhatósági példányai képezik (mintegy 10 ezer kötet), melyeket eddig az Erdőrendezési Szolgálat kezelt. Jelenleg az Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtárának szaklevéltárában helyezték el ezeket a terveket. Az archív üzemtervtár köteteiből — azok legfontosabb adatairól — helységenként törzslapot fektetnek fel. A törzslap kitöléséről és később azok adatainak számítógépre viteléről az Erdőrendezési Szolgálat gondoskodik. A törzslaphoz készült kitöltési útmutatót *Halász Gábor* ismertette.

A kitöltési útmutató utal az 1877-es helységnévtárra, a felszólalók többen — köztük *Oroszi Sándor* és *dr. Ágfalvy Imre* írásaiban is — az 1913-as nyilvántartási jegyzéket ajánlotta, mivel a múzeumi és levéltári munkában ez a helységnévtár az elfogadott.

Dr. Márkus László felszólalásában a kallódó üzemtervekről beszélt és ezek összegyűjtését szorgalmazta. A megyei levéltárakban sajnos az üzemterveket külön tárolják a térképektől.

Dr. Hegyi Imre felszólalásában a II. József-féle térképfelmérésekről beszélt, valamint az erdészeti térképek földrajzi neveinek elszegényedését említette.

Az erdészettörténeti szakosztály vezetője, *dr. Hiller István* részéről elhangzott az az igény, hogy az Erdészettörténeti Közleményeket meg kellene jelentetni.

Gáspár-Hantos Géza felszólalásában köszöntötte a két szakosztályt és tájékoztatójában utalt annak lehetőségére, hogy az Erdészettörténeti Közlemények megjelenjenek a jövőben.

Dr. Hiller István zárszavával fejeződött be a két szakosztálynak nagyon hasznos, közös rendezvénye.

Az erdőhasználati szakosztály a Délalföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságnál tartotta kihelyezett ülését.

A rendezvény programja volt:

1. Szegedi Furnérüzem bemutatása. A bemutatót vezette: *Götl Mihály* igazgató-helyettes.
2. Fenyőelőhasználatok síkvidéki termelési rendszere a DEFAG-nál. Az előadást *dr. Bondor Antal* főigazgató-helyettes tartotta. A helyszíni bemutatót vezette: *dr. Bondor Antal* főigazgató-helyettes és *Tölgyesi Albert* erdőművelési és fahasználati osztályvezető.
3. Emlékbeszéd a *Kiss Ferenc* emlékoszlopnál. Tartotta *Polner Frigyesné* műszaki vezető.
4. Ásotthalmán a „BEDŐ ALBERT” Erdőgazdasági Szakmunkásképző Iskola bemutatása. A bemutatót vezette *Fröhlich András* igazgató.

A helyi csoportok életéből

A Budapesti Intéző Bizottság, az Erdők a közjóért szakosztály és az MTESZ Budapesti Szervezetének együttes rendezésében vitadélután szervezett. A vita-

délutánon *Halász Tibor*: „Budapest zöld-övezeti tervéről, tennivalók” címmel érdeklődéssel kísért vitaindítót tartott. Felkért hozzászólók: *dr. Balázs István* (Pest Megyei Tanács), *Baranyi Katalin* (Pilisí All. Parkerdőgazdaság), *Frank István*

(B.-pest Fővárosi Tanács), *Schumann Péter* (Pest Megyei Tanács Tervező Válat).

Az elhangzottakhoz hozzászolt még *Barátossy Gábor*, *Bartha Pál*, *Deák László* az MTESZ Budapesti Szervezet titkára, *dr. Ghimessy László*, *dr. Frenyó Vilmos*, *dr. Nemes Zoltán*, *Szenthe Ádám*, *Waliczky Lászlóné*. A vitadélután *dr. Csötönyi József* vezette.

A vitadélután alapvető célja volt, hogy ismertesse Budapest és környéke zöldövezeti programjának eddigi eredményeit, feltárja az akadályozó tényezőket és megjelölje a tennivalókat. A felszólalók egyetértettek abban, hogy a főváros rosszabbodó környezeti állapota miatt szükséges az erdőterület növelése. Az utóbbinak alapvető akadálya a beerdősítendő terület hiánya. Hangsúlyozták, hogy a főváros 2 millió lakosának érdeke elsődlegességet kell, hogy élvezzen az üzemi érdekek szemben. Szükségesnek tartották továbbá, hogy illetékes fórumokon szorgalmazni kell a zöldövezeti program támogatását és gyorsabb ütemű megvalósítását. Javaslat hangzott el több kiemelt, rekreációs terület létesítésére, a budai erdők tehermentesítése céljából, továbbá arról, hogy az OEE budapesti i.b. vállalkozónak védnökséget Budapest erdei felett és a nyitott kérdések tisztázására további eszmecsere indokolt az MTESZ érintett tagegységeivel.

A debreceni csoport szervezésében a Püspökladány Városi Tanács tanácstermében nyitották meg ünnepélyes keretek között a Hajdú-Bihar megyei fásítási hónapot. Az 1986. január 1-én várossá nyilvánított Püspökladány tanácsának elnökhelyettese megnyitója után *dr. Keresztesi Béla* akadémikus, az ERTI főigazgatója „A fásítások és erdők szerepe környezetünk védelmében” címmel tartott előadást. Előadásában kiemelte az erdők szerepét az emberiség fejlődésében, környezetünk védelmében; a fásítások jelentőségét a mezőgazdasági termelés biztonságossá tételében, gazdasági fontosságát. Az előadás után *dr. Papp Mihály* a Debreceni Erdőfelügyelőség igazgatója kiemelkedő munkájuk elismeréseként fásítási emlékplakettet és oklevelet adott át erdőgazdasági és termelőszövetkezei dolgozóknak. Ezt követően a városi sportcsarnok mellett emlékfákat ültettek el a rendező szervek, a megye városainak és nagyközségeinek képviselői.

A miskolci csoport ankét keretében, Miskolcon, a 33. Sz. Általános Iskolában szervezett fásítási ünnepséget. *Kis-martoni Károly* megnyitója után *Krizsán*

József a megyei tanács vb osztályvezető-helyettese méltatta a fásítási ankét jelentőségét és tájékoztatást adott a fásítási hónap elrendelésének körülményeiről. Kiemelte a fásítások fontosságát, környezetvédelmi jelentőségét, ismertetve az eddig végzett fásítások megyei és országos eredményességét. Ezt követően *dr. Járasi Lőrinc* a Miskolci Erdőfelügyelőség igazgatója előadásában tájékoztatást adott a fásítások, erdőtelepítések ez idei volumenéről, a mai helyzetről. Mint mondotta, az utóbbi években a népgazdaság helyzete miatt egyre csökken a fásítási volumen. Tájékoztatása szerint csak kevés tsz vesz részt a fásítási munkában, viszont egyre emelkedik a Hazafias Népfront szerepe. Ismertetve a VII. ötéves terv ezirányú előírásait, a fásítások 2000-ig kialakuló lehetőségeit. Az előadó rámutatott a fásítási munkáknál tapasztalható hiányosságokra is.

Az elismerő emlékplakettek és oklevelek átadása után az iskola udvarában mintegy 120 különféle suhángot és csemetét ültettek el.

A csoport mikológiai és faanyagvédelmi szakcsoportja vezetőségi ülésén, *Várpalvi József* csoporttitkár megnyitója után *Répási Gábor* szakcsoport titkár beszámolt az előző választás óta eltelt idő munkájáról, mely eredményesnek tekinthető. Megállapodtak abban, hogy a szakcsoport a természetjárók és gombagyűjtők bevonásával két klubot fog működtetni, és a helyi csoporttal közös programokat terveznek. Ez alkalommal megválasztották a szakcsoport új vezetőségét, melynek elnöke *Aranyosi József* nyugdíjas, titkára *Szabó Attila* agrár-mérnök.

A szakmai továbbképzés keretében a helyi csoportoknál a következő előadásokat tartották.

BUDAKESEZIN

Apostol Tamás „A rövidfa feldolgozásának lehetősége a Budavideki ÁEVG-nél”,

MISKOLCON

Gémesi József „A fagazdaság helyzete és a VII. ötéves terv feladatai”,

Dr. Ébli György „Az erdei mellékhaszonvétel növelésének lehetőségei és eredményessége”,

SOPRONBAN

Dr. Rácz Antal „A nagyvadgazdálkodás időszerű kérdései”,

SZEGED—ÁSOTTHALMÁN

Dr. Pagony Hubert „A gyökérrontó tapló hazai biológiája és a védekezés lehetőségei”,

Polner Frigyesné „A fenyőtermesztés tapasztalatai a Dél-Alföldön” címmel.

In memoriam
SÁGHI ISTVÁN
 okl. erdőmérnök
 (1917 – 1986)

Élete utolsó percéig hű odadással szolgálta az erdőszet. Tanársegédként kezdte pályarutasat és műszaki igazgatóhelyettes főmőrnőkként vonult nyugdíjba. Széles skálát ölelt fel gyakorlati tevékenysége: az erdőmőveléstől a műszaki fejlesztésen keresztül az erdei mellékhasznosításig terjedt. Munkája mindenütt maradandó nyomot hagyott. Pályafutásának főbb állomásai: a Mátra, az ERDÉRT és az Erdei Termék Vállalat.

A mátrai évek során több száz hektár erdősítés, természetesen felújítás, feltáró-hálózat kiépítése fűződik nevéhez. Kiemelt figyelmet fordított a termelés és a szállítás gépesítésére. Sándor-reten megalapozta a mindmáig működő gépesítési bázist. Az ERDÉRT-nél a faanyagrakodás gépesítése terén fejtett ki eredményes munkát. A Erdei Termék Vállalatnál sikeresen fejlesztette a mellékhasznosítási munkát, az üdítőital-programot és megszervezte az üzemvezetőségeket. Gyakorlati tevékenysége mellett szakirodalmi munkát is kifejtett. Több szakcikke jelent meg Az Erdőben és az Erdőgazdaság és Faiparban.

Vonzó emberi magatartása, szerénysége, szakmai felkészültsége révén köztiszteltben álló szakember volt, akiben együtt dobogott az erdősz. és a vadászszív. Munkáját az igényesség, lelkiismeretesség, hivatástudat és a szociális problémák iránti érzékenység jellemezte. Mint vezető tiszteleték és becsülték munkatársai. Elkötelezett közéleti ember is volt.

Nyugdíjba vonulása után az egyesület budapesti csoportjának titkárhelyettese, a szeniorok bizottságának elnöke, a szeniorok tanácsának tagja volt. Szakmai felkészültségét, szervezési készségét, gazdag és értékes tapasztalatait eredményesen érvényesítette a csoport munkájában. Kezdeményezője volt a „Madarak és fák napja” felélesztésének. Sokat fáradozott a nyugdíjas egyesületi tagok életkörülményeinek jobbításáért. A szeniorok részére szervezett szakmai tanulmányutak lelkes és fáradhatatlan szervezője volt. Azon kevesek közé tartozott, akikre mindig lehetett számítani, akinek mindig volt néhány kedves szava, akiből áradt a bölcs humor, az őszinte segítőkészség, az emberek iránti felelősségérzet.

Halálával szegényebbek lettünk. Élete és munkája tanulsággul szolgál az utókor számára.

Dr. Csötönyi József

AZ ERDŐ SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA. Elnök: dr. Solymos Rezső, a mezőgazdasági tudományok (erdőszet) doktora, Budapest; főmunkatárs: Jérome René, Budapest. — Tagok: dr. Balázs István, Budapest; Barátossy Gábor, Budapest; dr. Berdár Béla, Visegrád; dr. Bondor Antal, a mezőgazdasági tudományok (erdőszet) kandidátusa Budapest; Bus Mária, Veszprém; Cebe Zoltán, Szombathely; dr. Csötönyi József, Budapest; Deák István, Tamási; dr. Firtás Oszkár, Sopron; Gáspár-Hantos Géza, Budapest; dr. Göbölös Antal, Kecskemét; dr. Herpay Imre, a mezőgazdasági tudományok (erdőszet) kandidátusa, Sopron; Kadlicsek János, Miskolc; Keszthelyi István, Budapest; Király Pál, Budapest; dr. Királyi Ernő, a közgazdasági tudományok kandidátusa, Budapest; Korbonszky Kazimírné, Vác; Krámer Antal, Pécs; Lőcsey Iván, Budapest; Mészáros Béla, Szombathely; dr. Rácz Antal, a mezőgazdasági tudományok (erdőszet) kandidátusa, Budapest; Solymosi József, Budapest; Stádel Károly, Győr; dr. Szepesti László, a mezőgazdasági tudományok (erdőszet) doktora, Budapest; dr. Szodfridt István, a mezőgazdasági tudományok (erdőszet) kandidátusa, Sopron; dr. Szikra Dezső, Visegrád; Tóth László, Szolnok; dr. Tóth Sándor, a mezőgazdasági tudományok (erdőszet) kandidátusa, Budapest; Varga Béla, Eger.

